

ברגן-בלזן בישראל
IRGUN SHERIT HAPLETA

ארגון שארית הפליטה
BERGEN-BELSEN ISRAEL

הקול שלנו

אונדזער שטימע

Our Voice

משואה לתקומה - מברגן-בלזן לעצרת האו"ם
From Bergen-Belsen to the United Nations

Bulletin No. 19
November 2020

גיליון מס' 19
נובמבר 2020

Dear friends,

On April 15, 1945, the British Army liberated Bergen-Belsen concentration camp, the largest hell on German soil. This year marks the 75th anniversary of liberation.

The world was shocked at the sight of thousands of unburied corpses scattered everywhere, and thousands of skeletons on the verge of death. 60,000 people were crowded in the camp barracks, starving, sick and exhausted.

Bergen-Belsen was the only camp which turned into a DP camp after the liberation and the center of activity of Holocaust survivors in the British zone. It became a model of the initiative of the survivors, who created a Jewish system of self-government as a model for an independent Jewish state! They engaged in national organization of the survivors and the struggle for immigration to Eretz Israel. With the immigration of thousands of DP survivors to Israel, including leaders of the Central Jewish Committee, Bergen-Belsen Survivors Organization in Israel was established in 1950, active to this day. The Israeli organization is the largest of its kind in the world with hundreds of survivors and descendent generations.

Memorial ceremonies to mark 75 years of Liberation, planned this year in Germany with the participation of VIPs from all over the world, have been canceled. Instead, a symbolic ceremony took place. Our Board planned to mark the event this year with great solemnity, in Israel and in Germany. An Israeli delegation of about 80 people was about to attend the ceremonies in Germany, until the corona virus stopped everything.

President Reuben (Ruby) Rivlin published a personal letter to the survivors of Bergen-Belsen on the occasion of the 75th Liberation Day (p. 10).

We are very proud of our Chairman, Shraga Milstein, who spoke at the UN General Assembly on International Holocaust Remembrance Day. We dedicated the front page to him and we bring here his speech.

This year we have marked a tremendous achievement: We won in our struggle to prevent trade in Shoah items! We've manage to cancel a public auction of Agunot Permit Book of the Rabbinic Court in Belsen DP camp with the help of volunteer lawyers and the support of the Attorney General and the Public Prosecutor's Office!

Unfortunately, Covid 19 stopped our intensive annual activity. Therefore, precisely during the epidemic and lonely period, we initiated a personal delivery to active members, of a unique art kit called "People - You Are Not Alone". This was received with excitement and gratitude.

We would like to thank Dr. Jens-Christian Wagner, Director of the Lower Saxony Memorials Foundation, for his extremely dedicated work and his support of our organization during his work. We are sorry to see him leave and wish him good luck in his new position.

I hope you enjoy this festive, rich and expanded issue focusing on the 75th anniversary of liberation of Bergen-Belsen and on our activity in the past year.

Jochi Ritz-Olewski

קוראים יקרים,
ב-15 באפריל 1945 שיחרר הצבא הבריטי את מחנה הריכוז ברגן-בלזן, הגיהנום הגדול ביותר על אדמת גרמניה. **השנה מלאו 75 שנה לשחרור.**

העולם הזדעזע למראה הזוועות של אלפי גוויות מתגוללות בכל מקום, ואלפי צללי-אדם על סף המוות. שישים אלף איש ואישה הצטופפו בצריפי המחנה, רובם חולים במצב קשה ומורעבים. ברגן-בלזן היה המחנה היחיד שהפך עם שחרורו למחנה עקורים ולמרכז הפעילות של שארית הפליטה באזור הכיבוש הבריטי. הוא היה מופת ליוזמתם של הניצולים, ליצירתה של מערכת שלטון עצמי - כמודל למדינה יהודית עצמאית - להתארגנות הלאומית של שארית הפליטה ולמאבק לעלייה לארץ ישראל. עם עלייתם של אלפי הניצולים לישראל, ובהם מראשי הוועד היהודי המרכזי, הוקם ב-1950 ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל, הפעיל עד היום. בארגון הישראלי, הגדול מסוגו בעולם, חברים מאות ניצולים ובני דורות המשך.

טקסי הזיכרון לציון היום הזה, שתוכננו השנה בגרמניה בהשתתפות אחיימים מכל העולם, בוטלו. במקומם התקיים טקס סימלי מצומצם. הנהלת הארגון תכננה לציון את האירוע השנה בחגיגות גדולה, בישראל ובגרמניה. משלחת של כ-80 איש מישראל, עמדה להשתתף בטקסים בגרמניה שבוטלו.

נשיא המדינה ראובן (רובי) ריבלין פירסם מכתב אישי לניצולים לקראת יום השחרור ה-75 של ברגן-בלזן (עמוד 10).
אנו גאים מאוד ביו"ר הארגון שלנו **שרגא מילשטיין**, שנאם בעצרת באו"ם ביום השואה הבין-לאומי. הקדשנו לו את שער העיתון ואנו מביאים כאן את הנאום שלו.

רשמנו השנה **הישגאדיר** בתולדות המדינה: הצלחנו לבטל מכירה פומבית של פנקס בית הדין להתרת עגונות במחנה העקורים בבלזן, לאחר מאבק משפטי לא קצר בסיוע עורכי דין מתנדבים ובתמיכת היועץ המשפטי לממשלה והפרקליטות הציבורית!

הקורונה חיבלה בפעילות השנתית הנרחבת שלנו ולכן דווקא בתקופת הקורונה והבדידות יזמנו משלוח אישי של ערכת אמנות ייחודית בשם "אנשים - אתם לא לבד" לחברינו הפעילים. היוזמה התקבלה בהתרגשות רבה והוקרת תודה. אנו מבקשים להודות מקרב לב ל**ד"ר ינס-כריסטיאן וגנר**, מנכ"ל קרן אתרי הזיכרון בנידרזקסן, על עבודתו המסורה ועל התמיכה בנו, נפרדים ממנו בצער ומאחלים לו הצלחה בעתיד.

מקווה שתיהנו מגיליון חגיגי, עשיר ומורחב שמתמקד ב-75 שנה לשחרור מחנה הריכוז ברגן-בלזן ובפעילות שלנו השנה.

יוכי ריץ-אולבסקי

הקול שלנו - אונדזער שטימע Unzer Sztyme - Our Voice

בהוצאת ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל

ת"ד 5303, הרצליה 4615201

The Organization of Bergen-Belsen Survivors, Israel

P.O.Box 5303, 4615201 Herzliya, Israel

belsen.israel@gmail.com | bergenbelsen.org

עורכת ראשית: יוכי ריץ-אולבסקי

Editor-in-Chief: Jochi Ritz-Olewski

עורכים: אריה אולבסקי, שרה גולנדסקי

Editors: Arie Olewski, Sara Golandsky

צילומים: יצחק רובין, אריה אולבסקי

עיצוב והפקה: פרסום המערכת טל. 03-5567373

חברי הנהלת הארגון: שרגא מילשטיין - יו"ר, יוכי ריץ-אולבסקי,

שרה גולנדסקי, תרצה זאבי, קופל בזיגובסקי, רחל בכס,

פיני דרילינגר, אריה אולבסקי.

בשער: שרגא מילשטיין, יו"ר הארגון, נואם באו"ם ביום הזיכרון הבין-לאומי לשואה.

משואה לתקומה - מברגן בלזן לעצרת האו"ם

הרשו לי לצטט את **בריגדיר-גנרל גלין-יוז**, קצין הרפואה הראשי של הדיוויזיה הבריטית השנייה, שהגיע למחנה עם הכוחות הבריטיים המתקדמים: "החיילים הבריטיים לא האמינו למראה עיניהם. הם היו המומים ונבוכים ממה שנראה כמראה הגיהנום. ערמות של גוויות היו פזורות בכל מקום. ערימה אחת כזו במחנה הנשים הייתה גבוהה מאוד ואורכה כ-80 מטר. מראה זה, עם כל זוועתו, היה קל לעומת מה שמצאנו בתוך הצריפים. אנשים חיים שכבו ליד גוויות מתות, לא היו מים, לא הייתה היגיינה, השלדים המהלכים לא הצליחו לקום ולקחת את מעט האוכל שסיפקנו להם" ... סוף הציטוט.

ב-15 באפריל 1945 עולמי השתנה - מהזנחה ואדישות מוחלטת לחמלה אנושית ומאמץ אמיתי לעזור למצולקים, לרעבים ולחולים. תוך ימים ספורים נלקחנו על ידי מפקדי הצבא הבריטי מהזוהמה של מחנה הריכוז לדיור נאות ומיטה נקייה במתקן צבאי של ה-וורמכט בסמוך.

מחנה ברגן-בלזן נשרף וכיום יש במקומו קברי אחים ואתר זיכרון, מוזיאון ומרכז לסמינריונים, המנוהלים על ידי קרן אתרי הזיכרון של נידרזקסן, כדי לשמור על זיכרון של הזוועות ולהגיש למבקרים עולם של הבנה אנושית, סובלנות, חופש ודמוקרטיה, המבוססים על שוויון של כל בן אנוש.

יחד עם אחי יצאתי ביוני 1945 לשוודיה לצורך הבראה כאורחי הצלב האדום השוודי והממשלה השוודית. אני אסיר תודה לכוחות הבריטיים על ששחררו אותנו בברגן-בלזן ולממשלה השוודית ולצלב האדום על שהחזירו אותנו לחיים.

הגעתי לישראל שבועות ספורים לפני הכרזת העצמאות ב-1948

וחי בה מאז. התחנתני, גידלתי משפחה של 3 בנים ו-9 נכדים, וכולם נמצאים איתנו כאן היום. כזכור, ציינתי איך ראיתי את אבי בפעם האחרונה, ולכן כשבני השני נולד ב-**15 בדצמבר 1958**, קראנו לו **הלל** על שמו. 17 שנים אחר כך נולדה בת לאחי, גם היא ב-**15 בדצמבר** והיא נקראה **היללה**. לפני כמה שנים הוזמנתי לבוכנוולד ולמדתי מהארכיונים שלהם שאבי נורה ב-**15 בדצמבר 1944** ... זה גורם לך לחשוב....

אסיים באמירה כי השואה אינה רק אירוע היסטורי ללא פרופורציות, אלא גם מדריך לבחירות אישיות בחיי היום. אלה מאיתנו ששרדו זוועה זו, ואנשים בעלי רצון טוב ברחבי העולם, מאמינים באמונה שלמה כי חובתנו לגנות ולמנוע כל אי סובלנות כלפי אנשים, על בסיס מוצא אתני או דת.

תודה שאיפשרת לי היום לחלוק איתכם את סיפור חיי ומי ייתן שלעולם לא נשכח את לקחי השואה.

שרגא מילשטיין

שרגא מילשטיין, יו"ר ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל, נאם בפני מליאת עצרת האו"ם ביום הזיכרון לשואה הבין-לאומי 27.1.2020.

ב-1 בספטמבר 1939 הייתי בן שש, להוט להתחיל ללמוד בכיתה א', אך באותו תאריך ממש - 1 בספטמבר 1939 - הצבא הגרמני חצה את גבול פולין ומלחמת העולם השנייה החלה. מעולם לא נכנסתי לכיתה א'. מעולם לא הצלחתי ללמוד בשום בית ספר, אלא רק שש שנים אחרי כן, כשהייתי בן 12.

נולדתי בשנת 1933 בפיוטרקוב במרכז פולין למשפחה יהודית ממעמד הביניים: אבי **הלל**, איש עסקים; אמי **רבקה**, עקרת בית, ואני עדיין זוכר שניגנה בפסנתר שעמד בסלון ביתנו; ואחי, **מרדכי**, צעיר ממני בשלוש שנים.

הנאצים הקימו את הגטו הראשון על אדמת פולין בעירי ב-8 באוקטובר 1939. אזור שלם של בתים, כולל שלנו, גודר. בגטו שכנו 22,000 איש באזור שהיה ביתם של כ-6,000 איש לפני המלחמה. הייתי מרותק לחדרי והזרתתי בקפדנות לא לעזוב אותו ללא מבוגר. זה הזיכרון המוקדם ביותר שלי מהשואה: המעבר מחיים חופשיים ונוחים לנעילה בחדר, בגיל 6, בפחד מתמיד מה השעה הבאה תביא.

החיים בגטו היו נסבלים בעיקר בגלל אהבתם והגנתם של הורינו, שניסו למנוע ממני לראות דם או גופות, שהיו מראות נפוצים ברחובות. ואז, במשך ארבעה ימים, החל מ-14 באוקטובר 1942, אספו אותנו בכיכר פתוחה גדולה ונאלצנו ללכת, ארבעה בשורה, על פני קצין אס-אס בכיר שעמד על משאית. כשהתקרבו אליו בפחד, הוא סימן באצבעו לפנות ימינה או שמאלה. בסופו של יום היו שתי קבוצות נפרדות. לאחת מהן נאמר ללכת תחת שמירה לתחנת הרכבת, ולשנייה - לחזור לבתים.

זהו זכרוני מ"הסלקציות" הידועות לשמצה שערכו הנאצים.

אני עדיין לא מבין למה ואיך, אבל אמא, אבא, אחי ואני לא הופרדנו ונצטוונו לחזור הביתה. בני משפחתי האחרים - דודות, דודים ובני דודים לא היו כל כך ברי מזל.

אוכלוסיית הגטו צומצמה ל-3000 איש, ולמדתי לאחר המלחמה שכל האחרים הובלו ברכבות בקר לטרבלינקה, שם - מיולי 1942 עד אוקטובר 1943 - נרצחו 870,000 יהודים. הנאצים לא רק רצחו יהודים אלא גם ניסו להשמיד את התרבות היהודית ולשדוד את הרכוש הפרטי והציבורי שלנו. המאבק להחזרת רכוש זה נמשך עד היום.

האנשים שנשארו בגטו נשלחו לשני מחנות עבודה סמוכים, ומצאנו את עצמנו במפעל העץ בוגאי. בגיל 11 עבדתי 8-10 שעות ביום כחניך של חותך עץ.

בנובמבר 1944 נשלחנו בקרון בקר לגרמניה - אבי, אחי ואני לבוכנוולד, אמי לרוונסבריק. כשנפרדנו בתחנת הרכבת, הייתה זו הפעם האחרונה שראיתי אותה.

כמה ימים לאחר שהגענו לבוכנוולד, אבי חזר בערב לצריף שלנו עם מבט קשה בעיניו. הוא לקח את אחי ואותי הצידה ואמר: "עלינו להיפרד ולא נתראה יותר. דאג לאחיך הצעיר, זיכרו את שמותיכם ואת העובדה שיש לכם משפחה בארץ ישראל". הוא חיבק אותנו והלכנו לישון. מאוחר יותר נודע לי שלמחרת הוא נרצח, בגיל 43. כל המאמצים שלי, לאורך השנים, לברר מה קרה ואיך הוא ידע את גורלו, עלו בתוהו.

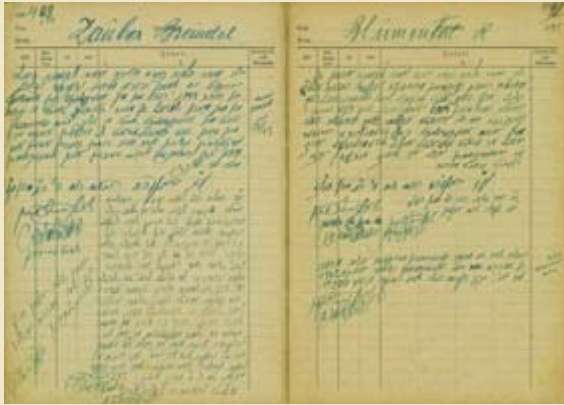
כעבור כמה שבועות הועברתי עם קבוצת חברים בגילי למחנה הריכוז ברגן-בלזן. בברגן-בלזן לא היו הוצאות להורג, אך אנשים מתו שם מרעב, קור ומחלות. משנת 1943 עד השחרור ב-15 באפריל 1945, נכלאו 140,000 איש בברגן-בלזן ויותר מ-50,000 מהם - גברים, נשים וילדים - מתו במחנה לאחר סבל ממושך.

לאלו המכחישים את השואה ורוצים לכתוב מחדש את ההיסטוריה,

ניצחון אדיר לארגון ברגן בלזן ישראל במאבק על ביטול הסחר בפריטי השואה

“פנקס התרת העגונות של בית הדין במחנה העקורים ברגן-בלזן” לא יימכר במכירה פומבית

נשואים לפני המלחמה, נזקקו הרבנים לחקור באופן יסודי את דרכי ההשמדה, וביררו היטב את סיכויי ההינצלות של יהודים

מאירועים שונים. לשם כך הם גבו עדויות מניצולי השואה. העדויות בו חושפות כי מבלוק החולים באושוויץ לא שרד איש. אחת העדויות המצמררות מתארת כיצד שיתף אסיר את שמו, שם המקום ממנו הגיע ועל כך שיש לו אישה ושני ילדים, זמן קצר לפני רציחתו. עדות אחרת מגוללת את סיפור מותו של אדם תוך כדי צעדת המוות, כאשר העדים לרגע הנורא חויבו להמשיך הלאה בלא יכולת לקבור אותו.

הפנקס היה רכוש של בית הדין הרבני של מחנה העקורים: **רי יואל היילפרן** (ששלושת ילדיו נרצחו בשואה), **רי ישראל-אריה זלמנוביץ**, **רי יששכר-בעריש רובין ורי יצחק גליקמאן**, כולם ניצולי המחנה. הרבנים התייעצו עם **רי שלמה-דוד כהנא** שישב בירושלים, ושמיד בפרוץ מלחמת העולם השנייה החל להיערך לקראת היתר עגונות מהארצות שבהן התחוללה המלחמה. הוא ניסח “היתר עגונות” עקרוני שיוכל לשמש ברכים מהמקרים, והחל לגבות עדויות ולהתיר עגונות.

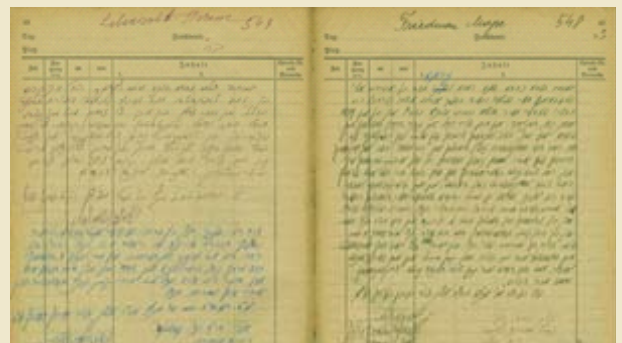
בראש כל עמוד בפנקס בית הדין נכתב שם הניצול או הניצולה, ולאחריו העדות שנמסרה לגבי בני הזוג וחתומת העד. לאחר מכן כתבו הרבנים היתר נישואין על סמך אותה עדות, וצירפו את חתימותיהם. תחילה מופיעה גביית העדות, כשהיא חתומה על ידי גובי העדות, ולאחר מכן היתר הנישואין החתום על ידי הרבנים.

הארגון, ההנהלה וכל החברים גאים בהישג זה במאבק העקרוני ומבקשים להודות מקרב הלב לעורכי הדין המסורים, שפעלו בהתנדבות, עויד דוד פורר ולימור לוי, וכן להביע רגשי הערכה ליועץ המשפטי לממשלה, עויד ד״ר אביחי מנדלבלוט, ולצוות הפרקליטות הציבורית, על שתרמו בעמדתנו העקרונית. לצערנו, עקב סיום ההליך המשפטי לא נתן בית המשפט פסיקה עקרונית בנושא זה של החזקה פרטית של מסמכי שואה.

המאבק של הארגון שלנו על עקרונות המסמכים מהשואה החל בנובמבר 2019 והסתיים עתה בהישג גדול המכבד את זכר הניצולים והקדושים. במאבק המשפטי שניהלנו הצלחנו לגייס את היועץ המשפטי לממשלה והפרקליטות שתמכו בדעתנו. מתברר שהטובים מנצחים בסוף.

ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל, עתר בנושא לבית המשפט על ידי עורכי הדין **דוד פורר ולימור לוי**, ועמדתנו הייתה כי מן הראוי שהכנסת תפעל להעברת חקיקה ברוח העמדה שהגיש היועץ המשפטי לממשלה לבית המשפט, לפיה מקומם של המסמכים מתקופת השואה הוא בידי ושם. עוד הודענו כי לא נחדל ולא נירתע “עד שתעבור חקיקה כזו, נמשיך להגיש הליכים משפטיים במקרים המתאימים כדי למנוע מכירה לא חוקית של מסמכים מתקופת השואה”.

היועץ המשפטי לממשלה, **ד״ר אביחי מנדלבלוט**, פנה לבית המשפט המחוזי בירושלים, בבקשה להפקיד בנאמנות בידי מוסד “יד ושם” את “פנקס התרת העגונות” של ברגן-בלזן, שאמור היה להימכר במכירה פומבית על ידי בית המכירות “קדם” בדצמבר 2019.

בבקשה נאמר כי היועץ נכס ציבורי מובהק, שערכו נולד לו מעצם היותו מסמך ציבורי, וכי אין ספק כי היה נכס מנכסי בית הדין שהיה במהותו ובאופיו מוסד ציבורי, שפעל לטובת ציבור העקורים בברגן-בלזן - וממילא לטובת הלאום היהודי בכלל.

בעקבות המאבק שלנו, החליט מחזיק “פנקס התרת העגונות של בית הדין במחנה העקורים ברגן-בלזן”, שאמור היה להימכר במכירה פומבית, לתרום אותו ל“יד ושם”, כפי שדרשנו מלכתחילה.

הפרשה עוררה הדים רבים, והארגון שלנו קרא ליועץ המשפטי לממשלה להתערב ולפעול עקרונית להגנה על מסמכים מתקופת השואה. בעקבות כך הודיע בית המכירות על הסרת הפריט, הנמצא בידיים פרטיות, מהמכירה.

הפרוטוקול הוא עדות היסטורית יוצאת דופן - תיעוד ראשוני על השמדת יהודי אירופה בשואה. כדי להתיר את אסירי המחנה שהיו

עורכי הדין דוד פורר ולימור לוי (צילום אסנת רום)

An outstanding victory of Bergen-Belsen Organization Israel in the struggle to prevent trade in Shoah items

“Agunot Permit Book of the Rabbinic Court in the Bergen-Belsen DP Camp”
is not anymore for sale and will not be sold at public auction

Our organization's struggle to prevent in principle the sale of public documents from the Holocaust began in November 2019 and has ended with a great achievement which honors the survivors and the memory of the victims. In the legal battle we waged, we were able to recruit the Israel Attorney General and the State Prosecutor's Office who supported our stand.

Bergen-Belsen She'erit Hapleita Organization in Israel petitioned the court by attorneys **David Forer** and **Limor Levy**, claiming that the “Agunot Permit Book” of Bergen-Belsen, which was about to be sold at a public auction, is not and cannot be private property and is held illegally in private hands. Furthermore we object in principle to the trade in Shoah items and we will do legally everything in order to stop this kind of trade, especially when public items are concerned. These items should be handed over to and kept in Yad Vashem.

The affair caused a great deal of controversy and public interest and became one of the main topics in the media in Israel and abroad. The Attorney General was called on to intervene and act in principle to protect documents from the Holocaust from being traded with. Following this, the auction house announced the removal of the item, which is in private hands, from the sale.

We also decided to initiate a legislation by the Israeli Parliament that items of the Shoah are not to be sold, and must be donated to Yad Vashem. We will promote a law similar to the Israeli law of archeological items.

We further stated that we will not cease or recoil and until such legislation is passed, we will continue to file legal proceedings in appropriate cases to prevent the illegal sale of documents from the Holocaust period.

The Attorney General, **Dr. Avichai Mandelblit**, applied to the Jerusalem District Court to deposit in trust with the Yad Vashem Institute the “Agunot Permit Book” of Bergen-Belsen, which was to be sold at auction.

The petition states that the Attorney General believes that the book is a clear public property, highly evaluated because of its being a public document, and that there is no doubt that it was a property of the rabbinical court that was essentially a public institution, acting for the benefit of the Bergen-Belsen DPs - and the Jewish nation in general.

Following our struggle, and the Attorney General decision, the holder of the “Agunot Permit Book” of the Court in the Bergen-Belsen DP Camp, decided to donate it to Yad

Vashem, as we had demanded at the beginning.

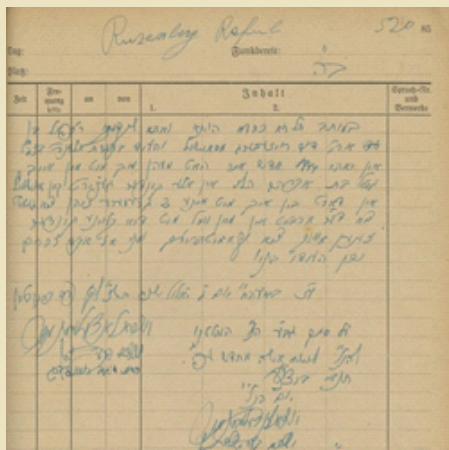
The position stated by Bergen-Belsen She'erit Hapleita Organization in Israel was that the Knesset should act to pass legislation in the spirit of the Attorney General's position to the court, according to which the documents from the Holocaust should be kept in Yad Vashem.

The book is an extraordinary historical testimony - preliminary documentation of the extermination of European Jews in the Holocaust. In order to allow the camp inmates who had been married before the war, the Rabbis needed to thoroughly research the ways of extermination, and thoroughly investigated the chances of Jews being saved from various events. To this end, they collected testimonies from Holocaust survivors. Evidence in it reveals that no one survived from the Auschwitz hospital block. One of the chilling testimonies describes how a prisoner shared his name, the name of the place he came from and that he had a wife and two children, shortly before his murder. Another testimony recounts the story of a man's death during the death march, when witnesses to the horrific moment were forced to move on without being able to bury him.

The book was a propeaty of the rabbinical court of the DP camp: **Rabbi Yoel Heilpern** (whose three children were murdered in the Holocaust), **Rabbi Israel-Arie Zalmanovich**, **Rabbi Issachar-Berish Rubin** and **Rabbi Yitzhak Glickman** - all survivors of the camp. The Rabbis consulted with **Rabbi Shlomo-David Kahana**, who was living at the time in Jerusalem, and immediately after the outbreak of World War II, he began preparing a permit for Agunot from the countries where the war took place. He formulated a principled “Agunot permit” that could be used in many cases, and began collecting evidence and permitting (freeing) Agunot.

At the top of each page in the court's register, the name of the survivor is stated, followed by the testimony given about the couple and the signature of the witness. The Rabbis then wrote a marriage permit based on the same testimony, and attached their signatures. First appears the testimony signed by the assembler of the testimony, and then the marriage permit signed by the Rabbis.

Our organization, the Board and all Members are extremely proud of this achievement of our struggle and would like to thank from the bottom of the heart the dedicated lawyers, who acted voluntarily, Adv. David Forer and Limor Levy, as well as express special appreciation to the Attorney General, Adv. Dr. Avichai Mandelblit, and the Public Prosecutor's Office for supporting our position. Unfortunately, due to the conclusion of the legal proceedings, the court did not give a ruling in principle on this issue of private possession of Holocaust documents.

בול 75 שנה לשחרור מחנות הריכוז

- "אקסודוס" - בשנת 1947, ואת ניצחוננו של המאבק מגלמת החלטת החלוקה של האומות המאוחדות בכ"ט בנובמבר 1947. עם הקמתה של מדינת ישראל הפכו ניצולי השואה ממשוחררים לבני חורין, והשלימו את הדרך משואה לתקומה.

מחנה הריכוז ברגן-בלזן, הגדול ביותר על אדמת גרמניה, שוחרר על ידי הצבא הבריטי ב-15 באפריל 1945. הוא היה היחיד שהפך עם שחרורו למחנה עקורים ולמרכז העצבים של שארית הפליטה באזור הכיבוש הבריטי.

מחנה ברגן-בלזן היה מופת ליוזמתם של הניצולים, להתארגנות הלאומית של שארית הפליטה, ליצירתה של מערכת שלטון עצמי, כעין מדינה

לאחר השמדתם של שישה מיליון יהודים שרדו באירופה כשלושה מיליון יהודים, בהם ניצולי מחנות הריכוז ששוחררו - בראשם מחנה אושוויץ בפולין, ששוחרר ב-27 בינואר 1945 ולבסוף המחנות בגרמניה עד לכניעתה הרשמית ב-8 במאי 1945. אולם השחרור של אירופה ושל מחנות הריכוז משלטון הנאצים לא הביא את החופש המיוחל ליהודים ששאפו לברוח מגיא ההריגה ולקום לעצמם חיים חדשים. שערי ההגירה לאמריקה והעלייה לארץ ישראל שבשלטון המנדט הבריטי היו נעולים. ניצולי מחנות הריכוז שסירבו לחזור לארצותיהם הוכרזו כ"עקורים" ורכזו במחנות בגרמניה, באוסטריה

בדרך, ולמאבק למען העלייה לארץ ישראל.

"פיתחו את שערי ארץ ישראל" - זו הייתה הכרזתו של הוועד היהודי המרכזי של שארית הפליטה. היא התנוססה לעיני כל באי הקונגרס של שארית הפליטה בברגן-בלזן בספטמבר 1945, ובהם נציגי הניצולים, שליחים ארץ-ישראלים ויהודים ממדינות המערב, נציגי השלטונות הבריטים ועיתונאים מרחבי העולם. כרזה זו, המופיעה בכול, גם עיטרה את שער הגיליון החגיגי של ביטאון שארית הפליטה בברגן-בלזן "אונדזער שטימע" - "קולנו".

פרופי חגית לבסקי

מאייר הכרזה היה ניצול בלזן בשם ברל פרילדר.

בשוכל נראה חייל הבריגדה היהודית מנחה תלמידי בית ספר של פליטים בפירנצה, איטליה. על מעטפת היום הראשון להנפקת הכול נראית הצגת ילדי ברגן-בלזן בפני דרי המחנה.

ובאיטליה בחסותן של בעלות הברית המערביות. כך מצאו את עצמם שורדי מחנות הריכוז שוב מאחורי גדרות תיל, "משוחררים אך לא בני חורין". אליהם נוספו רבבות ניצולים ופליטים יהודים מרחבי ארצות הכיבוש הנאצי, ובראשם אלו ששרדו וחזרו מברית המועצות לפולין ושנוכח האנטישמיות הרצחנית שם הגיעו בתנועת הבריחה למחנות העקורים. מספר תושבי מחנות העקורים והפליטים הגיע לרבע מיליון, חלקם הגדול בגרמניה, בעיקר באזור הכיבוש האמריקני בכוואריה.

למרות התנאים הקשים ותוך כדי מאבק בשלטונות הכיבוש בנו היהודים הניצולים מעין שלטון אוטונומי והפכו את מחנות העקורים למרכזי פעילות חברתית, תרבותית, חינוכית ופוליטית ענפה. הם התארגנו כ"שארית הפליטה" לשיקום לאומי והתלכדו במאבק למען פתיחת שערי ארץ ישראל והקמת מדינה. במאבק זה סייעו השליחים של ארגוני הסעד היהודים, ובראשם השליחים מארץ ישראל, שהתאחדו כולם סביב הדרישה לפתור את בעיית העקורים היהודים על ידי פתיחתם של שערי העלייה והקמת מדינה יהודית. העקורים לקחו חלק פעיל ב"העפלה" - היא העלייה הבלתי-לגלית לארץ ישראל, למרות גירושם מחופי הארץ למחנות מעצר בקפריסין.

את שיאו של מאבק ההעפלה מייצגת הספינה "יציאת אירופה"

75 years of Concentration Camps' Liberation

After the annihilation of six million Jews, some three million Jews remained in Europe, including concentration

thousands of Jewish survivors and refugees from countries that had been conquered by the Nazis, including many who survived and returned from the USSR to Poland, only to encounter murderous anti-Semitism which forced them to flee to the displaced persons camps. The number of displaced persons and refugees in these camps reached 250,000, mostly in Germany and mainly in the American occupied zone of Bavaria.

Despite the harsh conditions and while struggling against the occupying authorities, the Jewish survivors created an autonomous authority of sorts and turned the displaced persons camps into centers of widespread social, cultural, educational and political activity. They considered themselves to be the "surviving remnant" of European Jewry and strove toward national resurrection, uniting to fight to open the gates of Eretz Israel and establish a Jewish state. Their efforts were supported by envoys from Jewish aid organizations, especially those sent from Eretz Israel, who came together to demand a solution to the problem of the displaced Jews by allowing Aliyah and forming the State of Israel. Displaced Jews played an active role in the illegal immigration to Eretz Israel "Ha'apala", despite being deported from the shores of Eretz Israel to internment camps in Cyprus. The height of this struggle was symbolized by the ship Exodus in 1947 and victory was achieved with the passing of the United Nations Partition Plan for Palestine on November 29, 1947.

When the State of Israel was established, Holocaust survivors became free, rather than only liberated, completing the journey from Holocaust to resurrection.

The Bergen-Belsen concentration camp was liberated by the British army on April 15, 1945. The largest concentration camp on German soil, it was the only camp that was turned into a displaced persons camp once liberated and it became the nerve center for survivors in the occupied British zone. Bergen-Belsen was the model for the survivors' initiative, national organization, for the creation of a self governing system as a sort of State in-the-making and for the fight for Aliyah to Eretz Israel. Participants in the Congress for the Surviving Remnant held in September 1945 in Bergen-Belsen were met with the Central Jewish Committee's declaration: "Open the Gates of Eretz Israel". These included representatives of the survivors, envoys from Eretz Israel and Jews from Western countries, representatives of the British authorities and journalists from around the world. The declaration, as featured on the stamp, also appeared on the cover of the festive edition of the Bergen-Belsen surviving remnant journal called "Our Voice".

Prof. Hagit Lavsky

The designer of the declaration was Berl Friedler

The tab features a Jewish Brigade soldier instructing children at a school for refugees in Florence, Italy. The First Day Cover features a play performed by the children of Bergen-Belsen for the camp residents.

camp survivors. The liberation of the camps began with Auschwitz in Poland, which was liberated on January 27, 1945 followed by the camps in Germany, until the Germans' final surrender on May 8, 1945. However, the liberation of Europe and of the concentration camps from the Nazi regime did not bring about the freedom longed for by Jews seeking to escape from the horror and establish new lives for themselves. The gates of immigration to America and Aliyah to Eretz Israel under the British Mandate were locked. Concentration camp survivors who refused to return to their native countries were considered to be "displaced persons" and placed in camps under the auspices of the Western Allies in Germany, Austria and Italy.

Thus, concentration camp survivors found themselves once again behind barbed wire fences where they were "liberated but not free". They were joined by tens of

ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן ישראל מוחה נמרצות

על גילויי אנטישמיות חדשים בצרפת

אריה אולבסקי

בעקבות גילויי אנטישמיות חדשים בצרפת ארגון ברגן-בלזן ישראל פירסם הודעות לעיתונות המוחות על גילויים אלה והגיש מחאה לשגרירות צרפת בישראל. זאת כחלק מתפקידו של הארגון להנצחת זיכרון השואה, מלחמה במכחישי השואה ושימור אתרים המקדשים את זכר האנשים הקשורים לברגן-בלזן כפרט.

תמונתה של המדינאית וניצולת השואה סימון וייל הושחתה בקיץ בידי אלמונים. התמונה, מעשה ידי אמן רחוב צרפתי בשם כריסטיאן גאמי, התנוססה באזור של בניין הפנתיאון בפריז, שבו נקברה וייל לצד גדולי האומה האחרים. אלמונים טשטשו ועיוותו את פניה של ניצולת אושוויץ ומשוחררת ברגן-בלזן, שהפכה לשרה בממשלה הצרפתית, ובין היתר הייתה אחראית על העברת החוק ההיסטורי להתרת הפלות. היא אף מונתה לנשיאה הראשונה של הפרלמנט האירופי.

עץ זיכרון שגדל משתיל של עץ הערמון ההודי, שעליו כתבה אנה פרנק ביומנה במהלך מלחמת העולם השנייה, הושחת באי הצרפתי קורסיקה ביום שני 3.8.2020.

הנזק לעץ, שנתרם בשנת 2010 לקורסיקה על ידי מוזיאון אנה פרנק באמסטרדם, התגלה בתחילת יום ראשון, שעות ספורות לפני שהתקיים אירוע שנתי לזכר השואה באי קורסיקה שבים התיכון.

הנערה היהודייה אנה פרנק מצאה עידוד בעץ ערמונים לכן, שראתה מחלון בדירת המסתור המשפחתית באמסטרדם.

אנה פרנק נפטרה בשנת 1945 בגיל 15, כחודש לפני השחרור במחנה הריכוז ברגן-בלזן.

גזע העץ הופשט מקליפתו, מה שעלול לאיים על הישרדותו. נפתחה חקירה בגין "השמדת רכוש במוכח". התובעת אמרה כי איש לא נטל אחריות וכי האלמונים לא השאירו עקבות. "אי אפשר אפוא לומר בוודאות שלמעשה הייתה כאן מטרה אנטישמית", הוסיפה. הנזק נעשה באותו היום בו הכפר פיאנלו אירח יום שנתי של דיונים, הרצאות וקונצרטים להנצחת השואה, ולזכר הטבח של כשישה מיליון יהודים בידי הנאצים.

על פי נתונים שפורסמו לאחרונה בפריז, במהלך משבר הקורונה בחודשים האחרונים נרשמה עלייה חסר תקדים בתקריות אנטישמיות נגד יהודי צרפת, כאשר החל מחודש מרץ התרחשו כ-50 תקריות אנטישמיות ביום. עוד נמסר כי מתוך יותר מ-14 אלף ציוצים אנטישמיים שהועלו לטוויטר ברחבי אירופה במהלך המגפה, כמעט 10,000 מקורם בצרפת.

ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל מוחה נמרצות על חילול תמונתה של סימון וייל ז"ל, משוחררת ברגן-בלזן וידידת הארגון וחבריו ניצולי בלזן ובני משפחותיהם, ועל טשטוש של חקירת השחתת עץ הזיכרון של אנה פרנק בקורסיקה.

אנו קוראים לממשלת צרפת לפעול מיידית כדי להגן בכל אמצעי ומחיר על זכרה הטהור. הארגון רואה בחומרה מירבית את החרפה שנגרמה עקב מחדלי ההגנה על זכרה של סימון וייל.

כמו כן אנו מוחים בתוקף על הניסיון לכוון את חקירת השחתת עץ הזיכרון של אנה פרנק בקורסיקה לכיוון סתמי שיסייע לטייח גילויי אנטישמיות.

לא ניתן למכחישי שואה כל זכות לפעול בצורה חופשית, אם בצרפת או בכל דמוקרטיה אחרת בעולם.

המחאה הוגשה לשגרירות צרפת בישראל.

סבינה מיינרט פרשה לגימלאות

באוקטובר 2020 פרשה לגימלאות ידידתנו הגבי סבינה מיינרט, מנהלת הארכיון העירוני של צ'לה, עיר המחוז של ברגן-בלזן. סבינה פעלה במשך עשרות שנים לטיפול בתיעוד הקהילה היהודית בצ'לה, כולל גם הקהילה של משוחררי בלזן שהתגוררו בעיר לאחר השחרור. כמו כן הייתה סבינה אחראית לטיפול המוזיאון הקטן בבית הכנסת העירוני ברחוב אים קרייזה 24, שם התחתנו או התארסו רבים מאנשי מחנה העקורים בחסות הרב ישראל-משה אולבסקי זצ"ל, "הרב מצ'לה".

סבינה סיעה במשך השנים גם לפעילות הענפה מטעם האגודה הנוצרית-יהודית בצ'לה, שקיימה בבית הכנסת אירועי תרבות שבועיים ומגוונים. היא אצרה תערוכות רבות, קונצרטים והרצאות אודות יהדות וניצולי בלזן. כמו כן הייתה סבינה אחראית מטעם העירייה לקשר עם מזכרת בתיה, העיר התאומה בישראל, ולחילופי הנוער כאן

ושם. לצד סבינה יש לציין גם את בעלה קרסטן, אשר כעיתונאי כתב וצילם במשך השנים אירועים רבים הקשורים לניצולי בלזן. שניהם, אנכי, החלו גם ללמוד עברית, ביקרו בישראל מספר פעמים, וערכו ביקורים באתרי ההשמדה בפולין.

ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל מודה לסבינה מיינרט ולקרסטן על פעילותם ותמיכתם הלבבית בנו בעבר ובהווה.

Sabine Mähnert retired

In October 2020, our friend Mrs. Sabine Mähnert, director of the municipal archives of Celle, the district town of Bergen-Belsen, retired. Sabine worked for decades to document the Jewish community in Celle, including the community of Belsen survivors who lived in the town after the liberation. Sabine also took care of the small museum in the municipal synagogue at 24 Im Kreise Street, where many survivors of the DP camp got married or became engaged under the auspices of the late Rabbi Israel-Moshe Olewski, the "Celler Rabbi".

Over the years, Sabine has also assisted in the extensive activities of the Christian-Jewish Association in Celle, which held weekly and varied cultural events in the synagogue. She has curated many exhibitions, concerts and lectures about Judaism and Belsen survivors. Sabine was also responsible on behalf of the municipality for liaisons with Mazkeret Batya, the twin town of Celle in Israel, and for the youth exchanges in the two towns. Alongside Sabine, we are thankful also to her husband Carsten, who as a journalist has written and photographed over the years many events related to Belsen survivors. Both, by the way, also began to learn Hebrew, visited Israel several times, and toured extermination camps in Poland.

The organization of Bergen-Belsen Survivors in Israel appreciates the ongoing activity of Sabine Mähnert and Carsten and is extremely thankful for their hearty support all these years.

Bergen-Belsen Organization Israel condemns manifestations of Anti-Semitism in France

Arie Olewski

The Bergen-Belsen survivors Organization in Israel vigorously protests against the desecration of the picture of the late **Simone Veil**, a survivor, liberated in Bergen-Belsen and friend of the organization and its members - Belsen survivors and their families. We condemn as well the blurring of the investigation of the sabotage of **Anne Frank's** memorial tree in Corsica.

The picture of Simone Veil, French politician, a survivor, was damaged by anonymous persons. The painting, work of **Christian Guemy**, a street artist, was placed in the area of the Pantheon in Paris, where Veil was buried beside other Greats of the Nation. Anonymous blurred and distorted the portrait of the survivor of Auschwitz who became a Minister in the French Government and was even appointed the first President of the European Parliament.

A memorial tree from a cut of Indian chestnut that Anne Frank wrote in her diary during World War II was vandalized on the French island of Corsica, on August 3, 2020. The damage to the tree, donated in 2010 to Corsica by the Anne Frank Museum in Amsterdam, was discovered just hours before an annual event which was held on the Mediterranean island to commemorate the Holocaust.

Jewish teenager Frank found encouragement in a white chestnut tree she could see from a window in a hidden apartment on Amsterdam's Keizersgracht where she and her family hid from the Nazis for nearly two years.

On February 23, 1944, she wrote in her diary, which has become one of the most widely read books in the world: "We both watched the blue sky, the bare chestnut tree glistening with dew, the seagulls and other birds glistening with silver so. They were flying in the air.

Anne Frank, whose diary recounts her two-year stay in a secret Nazi-occupied Amsterdam annex with her family and several other Jews during Nazi-occupied Amsterdam.

Anne Frank died in 1945 at the age of 15 in the Bergen-Belsen concentration camp in northern Germany.

The nearly 200-year-old tree, diseased and supported by a steel frame, was finally toppled by high winds in 2010, but not before the saplings were sent to recipients around the world, including the village of Pianello in eastern Corsica.

Prosecutor in the nearby town of Bastia said that the tree

trunk had been stripped of some of its bark, potentially threatening its survival.

An investigation has been opened for the intentional destruction of property. Bastia prosecutor said that no one had claimed responsibility and that the vandals had left no entries. It was therefore impossible to say for sure that the act had an anti-Semitic aim, she added.

The damage was done on the same day that Pianello hosted an annual day of debates, lectures and concerts in commemoration of the Holocaust, the slaughter of some six million Jews at the hands of the Nazis.

The Israel She'rit Hapleita Bergen-Belsen Organization takes a stand and protests in these cases as part of its duty and devotion to commemorate the memory of the Holocaust, its victims and survivors wherever they are and fight with all our might against Holocaust deniers.

We call upon the French government to take immediate

סימון וייל עם רפאל אולבסקי 1964

action to protect their memory by all means. The organization views with utmost severity the disgrace caused by the failings to protect the memory of Simon Veil and Anne Frank.

We also vehemently protest the attempt to direct the sabotage of Anne Frank's memorial tree in Corsica into a trivial direction that would help whitewash the detection of anti-Semitism.

Holocaust deniers should not be given any right to act freely, whether in France or in any other democracy in the world.

The protest was submitted to the French Embassy in Israel.

נשיא המדינה

ירושלים, ד' בשבט תש"פ
30 בינואר 2020

מכתבו של נשיא המדינה עבור ארגון שארית הפליטה ברגן בלזן בישראל

ארגון שארית הפליטה ברגן בלזן בישראל,
קרן ההנצחה של אתרי הזיכרון בנידרזקסן,
שורדי השואה היקרים ובני דור ההמשך,

ב-15 באפריל 1945 נכנסו ראשוני החילים הבריטיים בשערי מחנה הריכוז ברגן-בלזן. הזוועה שהתגלתה לעיניהם הייתה בלתי נתפסת.

בשטח המחנה היו מוטלות אלפי גוויות, ביניהן של ילדים רכים. שישים אלף איש ואישה הצטופפו בצריפי המחנה, רובם חולים במצב קשה – מורעבים, צמאים, מותשים וחולים. בני משפחותיהם נעלמו במחנות הריכוז וההשמדה של הנאצים, שם הם נרצחו ונשרפו באכזריות. מחודש ינואר ועד לשחרור מתו בברגן בלזן 35 אלף איש, מרביתם יהודים. גם עם שחרור המחנה, תנאי הכליאה הקשים הכריעו רבים מהניצולים, וארבעה עשר אלף מתוכם מתו מרעב וממחלות בחמשת הימים הראשונים שלאחר השחרור.

עולמות מלאים של אהבות, תקוות ותשוקות אשר נמחו מעל פני האדמה.

אתם, יקירי, שורדי השואה ותלאות המלחמה, אתם גיבורי השואה. מצאתם את הכוח להתנער מאפר המשרפות ומהאדמה הספוגה בדמעות ובדם – ולבחור בחיים. בניתם בית לאומי ופרטי, הקמתם משפחות, יצרתם חיים חדשים, הגשמתם חלומות והייתם השראה לאומה ולעולם כולו.

העיסוק שלכם בזיכרון ובהנצחת נספי השואה מבטיח שזכור את אחינו ואחיותינו, ושההיסטוריה לא תישכח, לא תטושטש ולא תעוות. זהו צו מוסרי חשוב מאין כמותו.

זוהי השעה להעביר את לפיד הזיכרון ואת שליחות ההנצחה לדורות הבאים.

בהקלטה שהקליט כתב ה-BBC שהתלווה לצבא הבריטי, שנכנס בשערי הגיהינום של ברגן בלזן לפני שבעים וחמש שנה, נשמעים האסירים היהודים שרים בהתרגשות את "התקווה", ובסופו קוראים בקול גדול: "עם ישראל חי". גם אנו, קוראים היום, עם ישראל חי!

יהי זכרם של אחינו ואחיותינו, קורבנות השואה, צרור בצרור החיים.

אגם
בברכה, ומזונה
דאובן (רובי) ריבלין
י.ת.פ.

**לפני 75 שנה:
הכנר היהודי המפורסם
יהודי מנוחין
ניגן בפני ניצולי ברגן-בלזן
יחד עם בנג'מין בריטן**

בארה"ב בזמן המלחמה, שרצו לקחת חלק, אך ככל הנראה לא היה להם מושג מציאותי לגבי מצבם של האנשים במחנות ריכוז - גם אם מנוחין ניגן כמה פעמים בפני חיילי בעלות הברית במהלך המלחמה; מצד שני, אנשים שנשדדו מכל דבר על ידי הנאצים.

למרות שהניצולים כבר ניגנו קונצרטים במחנה העקורים כדי לחדש קשר לחיים ישנים בעזרת מוזיקה, הקהל היה מאוד חסר מנוחה. לא היו מחיאות כפיים בהתחלה. במשך כשעה וחצי של מוסיקה קלאסית, ניצולים רבים לא יכלו להיות מרוכזים באותה תקופה. אחרים הוטרדו מלהקשיב למלחינים גרמנים כמו באך ובטהובן, ושאלו מדוע לא מנגנים שום יצירה יהודית.

לעומת זאת, הצילנית **אניטה לסקר-וולפיש** (בת 95, חיה בלונדון) תיארה את החוויה כ"ערב נפלא". היא שרדה את מחנה ברגן-בלזן ולפני כן את אושוויץ, שם ניגנה בתזמורת הנשים, והמוזיקה כנראה הצילה את חייה. "אין צורך לומר שמנוחין ניגן בכיבוד באופן מושלם. לגבי המלווה שלו (בריטן), אני יכולה רק לומר שאני בקושי יכולה לדמיין משהו נפלא יותר. לא שמתי לב שמלווים אותם, ובכל זאת הייתי חייבת להסתכל על הכישוף של האיש הזה שישב בכיסאו וניגן בצורה כל כך מושלמת."

"אונדזער שטימע" [קולנו] - כתב העת של שארית הפליטה באזור הבריטי בגרמניה (ברגן-בלזן), התייחס לקונצרט הנדיר בגליון מסי 3 מתאריך 10.9.1945 ערב ראש השנה תשי"ו. במדור תרבות הופיע הקטע הזה, אשר מבוסס כנראה על עמדת הוועד היהודי המרכזי. העיתון נכתב עדיין בכתב יד ושוכפל בצבע ירוק. הנה תרגום מיידש של טור הדעה מעמ"מ 22:

יהודה מנוחים [נכך במקור] עבור הפולנים

ביום שישי 27 ביולי 1945 התקיים ב-צ'לה ו-4 שעות אחר כך בברגן-בלזן קונצרט של הכנר היהודי בעל השם העולמי יהודה מנוחים. האולם היה מלא פולנים שהיו אורחיו של האמן מסיבות בלתי מובנות. הגם שבברגן-בלזן נמצאים בזמניות יותר מ-10,000 יהודים, ופועל שם ועד יהודי מרכזי, לא ראה האמן היהודי לנכון לבקר את אחיו, החיים עדיין כיום בתנאים קשים. לעומת זאת, יהודה מנוחים שמח לבקר את הוועד הפולני, שמפריע בכל דרך לעבודה היהודית.

אם אמנים יהודים אחרים חושבים לחקות את ריקוד "מה יפיתי" של מנוחים, אנו רוצים לברך אותם מראש בברכת "אשרי יושבי ביתך"...

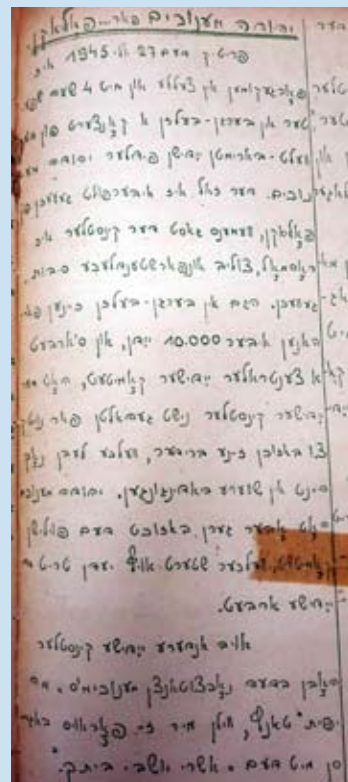
לא ברור מי יזם את ההופעות או מה בדיוק הושמע. בנגימין בריטן מעולם לא התבטא בפומבי על החוויות בברגן-בלזן; יהודי מנוחין התייחס רק במעורפל - עם זאת, נראה כי החוויה הותירה את חותמה על שניהם והשפיעה על עבודתם המאוחרת. כדיעבד כתב מנוחין: "כל עוד אני חי, לא אשכח את אותו אחר הצהריים."

היהודים במחנה העקורים ציינו רק 4 חודשים מאז השחרור בידי הצבא הבריטי, ומייד החלה פעילות תרבותית נרחבת של תיאטרון ביידיש, עתונות, מערכת חינוך ענפה לכל הגילאים ופעילות פוליטית. לא ידוע מי יזם את הביקור המוסיקלי הזה, אבל היו שמועות שמנוחין ניגן גם בכפי אנשי אס-אס עצורים.

המלחמה בגרמניה הסתיימה. בעלות הברית שחררו מאות אלפי אנשים ממחנות הריכוז. ניצולים רבים מצאו עצמם חסרי בית. הם שרדו את מכונות המוות הנאציות, אך לא היו להם בית ולעתים קרובות אף משפחה, לא ידעו לאן לנסוע או לא יכלו לעזוב את גרמניה באותה תקופה. כמה עובדי כפייה לשעבר, אסירי מחנות ריכוז ויהודים, התגוררו במחנות בגרמניה במשך כמה שנים.

הכנר **יהודי מנוחין** והפסנתרן **בנגימין בריטן** ניגנו קונצרטים עבור מי שמכונים "העקורים" בגרמניה כמה שבועות לאחר סיום המלחמה. הם נסעו באזור הכיבוש הבריטי במשך מספר ימים - במזוודתם "כל יצירות הכינור פחות או יותר", כפי שכתב מאוחר יותר מנוחין. ב-27 ביולי 1945 הם ניגנו שני קונצרטים במחנה העקורים הגדול ביותר ברגן-בלזן.

מחנה הריכוז ברגן-בלזן שוחרר על ידי חיילים בריטים ב-15 באפריל 1945. משנת 1939

עד 1945 ההערכה היא כי בסביבות 120,000 איש נכלאו במקום, יותר מ-50,000 מתו, אלפים שוחררו וחלו גם לאחר השחרור. לאחר מכן נשרף המחנה והניצולים הועברו לקסקרטין הוורמאכט הסמוך, וחולקו לשתי קבוצות עיקריות: פולנים קתולים ויהודים ממזרח אירופה.

מנוחין, שגדל במשפחה יהודית, מתאר באוטוביוגרפיה שלו את המוזיקה כשיבה של תקווה וקצת אנושיות - מטרת סיבוב ההופעות הלא שגרתי. "כמו יהודים רבים או לא יהודים בימינו, עמדתי מול מציאות שבברה על כל הדמיונות ודרשה ממני - כמי שנותר ללא פגע - צער, חרטה וחמלה כלפי הניצולים."

בהופעות התנגשו שני עולמות: מצד אחד - שני מוזיקאים מחוייל, שחיו הרחק

דווקא בתקופת הקורונה והבדידות: ארגון ברגן-בלזן ישראל תומך בניצולים ובאמנות ישראלית

החברות והחברים.

"אין כמוכם. תודה רבה לכם אנשים יקרים. רעיון מצוין. תודה!" (יודית יצחקי); "מוריד לפניכם את הכובע!! איך אתם יודעים להמציא" את עצמכם ואת שימור הקשר והזיכרון - פעם אחר

ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל, הארגון הגדול מסוגו בעולם והמאגד את ניצולי ברגן-בלזן ואת דורות ההמשך שלהם, סיים בהצלחה פרויקט משלוח שי ייחודי לחבריו הפעילים.

במשך כשבוע קיבלו ניצולים ובני הדור השני באמצעות שליח מיוחד, ערכת אמנות לצביעה בבית בשם "אנשים - אתם לא לבד", מבית היוצרת הישראלית **ליאת לוי קופלמן** (www.lkshop.co.il). הערכה כוללת מסגרת גדולה של בד קנבס, שעליו יש איור של ליאת בקווי שחור-לבן, וטושים ייעודיים לצביעה.

"מתוך הכרה בכוחו המרפא של הציור וחשיבות היצירה - נאמר במכתב הילווה, - "לכל אחד ובכל גיל, אנו שולחים לכם שי מאיתנו כדי להנעים את זמנכם ביצירה ובעשייה".

"מאחלים לכם ליהנות מהצביעה ולצלול לזמן של רוגע, יצירה ושקט, לבד או ביחד. אתם לא לבד - כולנו יחד. גם מרחוק - חושבים עליכם".

משלוח השי ייחודי הוא יוזמה משותפת של הנהלת הארגון בהובלת **יוכי ריץ-אולבסקי**, בתה **רונית בואנו** (דור שלישי) וליאת לוי קופלמן. הדי המיזם הגיעו כבר לחייל והתקבלו בהערכה רבה.

הערכה התקבלה בהתרגשות רבה והוקרת תודה עמוקה מצד

פעם, מחדש. כל הכבוד. ממש "שאפו גדול". ישר כח לכל העוסקים במלאכה." (זיו בגון); "רציתי להודות על השי המיוחד ששלחתם לנו. תודה על המחשבה הנכונה לאור הימצאותנו במצב המיוחד (מגפת הקורונה). שימחתם את ליבנו!" (נעמי אמיתי); "התרגשתי מאוד לקבל את השי. רעיון ממש נפלא. כל הכבוד. תודה רבה מאוד מאוד." (שרי בר נוי); "מבקש להודות על השי. תודה על היוזמה. לא מובן מאליו. והעיקר אבי-געזונט. תודה!" (יוסי זאבי); "מיזם מרגש, מחמם לב ומקרב לבבות" (אורנה ברמן-כהן); "תודה על הביקור של יוכי ובתה רונית. זה היה לי לכבוד שיוכי ביקרה אותי אישית. המפגש היה בחוץ בגלל הקורונה. כל הכבוד להנהלה שתמיד מחפשת איך להנעים לנו את החיים: טיולים, עיתון, כיבודים ועכשיו הציורים לציור. תמיד מחפשת כדי לשמח אותנו. בתודה והוקרה" (לולה ברמן).

במהלך המשלוח מצא לפתע מוטי הנהג-השליח כי סבתו השתחררה במחנה הריכוז ברגן-בלזן ואחר כך נישאה במחנה העקורים שהוקם שם... ההתרגשות שלו, של אמו ושל כולנו בהנהלה הרקיעה שחקים. עולם קטן...

Especially during the covid 19 lonely period: Bergen-Belsen Israel organization supports survivors and Israeli art

Bergen-Belsen She'erit Hapleita organization in Israel, the largest organization of its kind in the world, uniting the Bergen-Belsen survivors and their descendent generations, has successfully completed a unique project of gift donation for its active members.

For about a week, survivors and members of the second generation received, through a special courier, an art kit for painting at home called "People - You Are Not Alone", by the Israeli artist Liat Levy Koppelman (www.ilkshop.co.il). The kit includes a large frame of canvas, with an illustration of Liat in black and white and special markers for painting.

Thank you very much dear people. It's a great idea. Thank you!" (Yudit Yitzhaki); "I take off my hat to you!! How do you succeed to "invent" yourselves time after time again, preserving the memory and keeping in touch. Well done. Really a big "Chapeau"!! I salute to all those involved." (Ziv Begon); "I wanted to thank you for the special gift you sent us. Thank you for the original thought due to the special situation we find ourselves in (the corona plague). You made our hearts rejoice!" (Naomi Amitai); "I was very excited to receive the gift. It is really a wonderful idea. Well done. Thank you very very much." (Sarry Bar Noy); "I would like to thank you for the gift. Thank you for the initiative. It's not obvious.

לולה ברמן (96), ניצולת ברנן-בלון, ובתה אורנה כהן, מציירות יחד. (צילום: שרון הורוביץ)

"Recognizing the healing power of painting and the importance of creation" - reads the accompanying letter, - "For everyone, at any age, we send you a gift from us to make your time pleasant in creation and action."

"We wish that you enjoy the process of painting and dive into moments of calm, creativity and quiet, alone or together with your family. You are not alone – we are all together. Even far away – we think of you."

This unique gift delivery is a joint initiative of the Board of Bergen-Belsen Israel organization conducted by Jochi Ritz-Olewski, her daughter Ronit Ritz-Bueno (third generation) and Liat Levy Koppelman.

The gift was highly appreciated and received with great excitement by the members.

"There is no one like you.

And most important, "Abbi-Gesunt". Thank you!" (Yossi Zeevi); "Thank you so much. It is an exciting and heartwarming project which brings us all closer." (Orna Berman-Cohen); "Thank you Jochi, for visiting me with your daughter Ronit. I was very honored by you visiting me personally. The meeting took place outside because of the epidemic. I salute the board for keeping thinking of us and trying to make our life pleasant: Hikes, Newspaper, various events and now these paintings." (Lola Berman).

During the delivery to the recipients, the driver occasionally found out that his grandmother was liberated in Bergen-Belsen concentration camp and then she was married in the DP camp ...His and his mother's excitement and that of our members of the board was unimaginable. It's a small world...

מציגה בגלריה שלה.

בשנת 2011 יזמה בותיינה "דיאלוג של שכנים" עם מוזיאון השואה בבית טרזין (גבעת חיים איחוד). תלמידים מדליית אל כרמל ומעוספייה מבקרים בבית טרזין ותלמידים מרחבי הארץ מבתי ספר שונים מבקרים בדליית אל כרמל, נפגשים עם בותיינה

סיור בגלריה בותיינה להנצחת השואה בדליית אל-כרמל

והיא מציגה את יצירותיה ומספרת את סיפורה. התלמידים מגלים פתיחות והקשבה.

המיזם גדל משנה לשנה ואלפים רבים של תלמידים כבר נטלו בו חלק. בחודש אפריל 2014 הוזמנה בותיינה ע"י יו"ר "מצעד החיים" להצטרף למשלחת לפולין, כאות הוקרה על פועלה בהנצחת השואה.

כל חברינו מבלון התבוננו מרותקים בציורים ארוכות, התרשמו, ושמעו את סיפורה. הענקנו לה כשי את הגיליון האחרון של "הקול שלנו" - הביטאון של הארגון.

בבית המיוחד הזה גם שמענו את סיפורה של העדה הדרוזית, מסורתה, ואמונתה בגילגול נשמות. הקשבנו בעניין להרצאה על הקשר המיוחד של הדרוזים בישראל עם העם היהודי, ההתגייסות לצבא ושותפות הגורל של החיילים היהודים והדרוזים שנלחמים ביחד.

כשהגיעה שעת הצהריים הוזמנו לאולם אירועים ומסעדה מפוארת בשם "טאגי מהאל" שם התקבלנו בארוחה עשירה כמיטב מסורת האירוח הדרוזית.

בוטיינה משוחחת עם ניצולי בלון

לאחר ששבנו וברכנו המשכנו לתחנה הבאה "מרכז צמחי מרפא ומורשת", שנמצא בשכונה העתיקה של הכפר.

המרכז הינו למעשה הגשמת חלום של בני הזוג מועין ופונה חלבי, שגדלו מילדותם מחוברים לטבע והם רואים בצמחים את אמצעי המזור האידיאלי. בחנותם יש צמחי מרפא, שמן זית ומוצרים, סבונים, משחות, ותערובות להכנת משקאות הנחלטים במקום כדי לרפא את המחלות הידועות. שמענו הסברים על המוצרים וכמובן לא עמדנו בפיתוי ורכשנו מהם.

עייפם ומרוצים מאד שבנו הביתה, ולא תיארו לעצמנו עד כמה תרחק פגישתנו הבאה.

שרה גולנדסקי

בחודש יולי 2019 נפגשנו בסיור ייחודי בכפר הדרוזי הגדול דליית אל כרמל.

עד כמה שזה מפתיע גילינו שקיימת בכפר גלריה לאמנות הנצחת השואה בביתה של ציירת בשם **בוטיינה חלאבי**, בת לעדה הדרוזית.

בשנת 2007 קראה בותיינה כתבה על נושא השואה, ובה היו תמונות וסיפורים של ניצולי שואה. הכתבה זעזעה וריגשה אותה עד דמעות ובאותו רגע החליטה לצייר כדי להביע את הכאב והאסון הבלתי נתפש שעבר על העם היהודי. את ציוריה היא

בוטיינה מקבלת גיליון "הקול שלנו"

Sarah Golandsky

In July 2019, the members of Bergen-Belsen Israel Organization met on a unique tour of the large Druze village of Daliat El-Carmel.

As surprising as it may be, we discovered that there is a Holocaust memorial art gallery in the village of a painter named **Buteina Halabi**, a member of the Druze community.

In 2007, Buteina read an article on the subject of the Holocaust, which contained pictures and stories of Holocaust survivors. The article shocked and moved her to tears and at that moment she decided to paint and express the unimaginable pain and disaster that befell the Jewish people. She exhibits her paintings in her gallery.

In 2011, Buteina initiated a "dialogue of neighbors" with the Holocaust Museum in Beit Terezin (Givat Haim Ihud). Daliat al-Carmel and Usafiya students visit Beit Terezin and students from various schools around the country visit Daliat al-Carmel, meet Buteina and she presents her works and tells her story. Students show openness and sensitivity and listen with interest.

This project is growing year by year and many thousands

of appreciation we presented her as a gift the latest issue of "Our Voice" - the organization's magazine.

In this special gallery we also heard the story of the Druze community, its tradition, and its belief in reincarnation. We listened with interest to a lecture on the special

Bergen-Belsen survivors visit Buteina Holocaust Art Gallery in Daliat El-Carmel

connection of the Druze in Israel with the Jewish people, the enlistment to the army and the fateful partnership of the Jewish and Druze soldiers fighting together.

For lunch we were invited to an elegant restaurant called "Taj Mahal" where we were greeted with a delicious meal in the best Druze tradition of hospitality.

Later we continued to the next station "Herbal and Heritage Center", which is located in the old quarter of the village.

of students have already taken part in it. In April 2014, Buteina was invited by the chairman of the "March of Life" to join the delegation to Poland, as a sign of appreciation for her work in commemorating the Holocaust.

All our friends from Belsen looked intently at the outstanding paintings, were tremendously impressed, and listen attentively to her unique story. As a token of

The center is actually a dream come true for the couple **Moin and Futa Halabi**, who has been connected to nature since childhood and considers plants to be the ideal means of healing. Their store has herbs, olive oil and its products, soaps, ointments, and blends for making special kinds of beverage to cure various known diseases. We heard explanations about the products and of course we did not resist the temptation and purchased some.

Hanukkah Party December 2019

Sarah Golandsky

Every year on Hanukkah we meet and remember the past but rejoice in the present. Especially, at the sight of the four generations gathering together to light candles in memory of the great Hanukkah miracle of ancient days. At the end of each such meeting we wish ourselves to meet again in good health and joy.

On Hanukkah 2019, we met at the Reich Center, survivors, second, third and fourth generations: grandparents, children, grandchildren, and even great-grandchildren, to light a sixth Hanukkah candle. The joy was great. The party was opened by Jochi Ritz, who invited the Organization's chairman Shraga Milstein to greet friends and family. Our friend Tirza Zeevi read a passage for Hanukkah and won applause.

The lighting of the Hanukkah candles was conducted by Arie Olewski and we all joined in the singing of "These candles we light" and "Maoz Tzur Yeshuati".

The youngest speaker of all was Shira Benvenisti, fourth generation, who was very excited to meet all those present and asked to greet them in person. Here are her words:

"My name is Shira, I'm 11 and a half years old, and I'm the granddaughter of Jochi Ritz-Olewski and the great-granddaughter of Rachel and Rafael Olewski, and I wanted to talk about how lucky I am to have the privilege to meet so many Holocaust survivors ... I'm glad I meet all of you at all the Bergen-Belsen events. I love to hear every time more and more stories and I want to wish you all a Happy Hanukkah!"

The guests enjoyed a variety of delicious refreshments. There was an assortment of both sweet and savory foods such as pancakes and donuts, tasty salads, snacks, and sweet pastries. And of course the special traditional Hanukkah jelly doughnuts. All this was prepared for the enjoyment of the many participants who gathered and came from all over the country.

The artistic program was attractive and captivated everyone's attention, from old to young. We were amazed to watch the magic that the lovable magician Sam had taken out of his hat. The young children enjoyed the show the most. They didn't stop volunteering for the comic tasks the magician gave them and kept staring at him, adoring every act of magic that he performed.

When the duo of musicians Julia and Shaul started their performance, it was difficult for the participants to remain seated in their chairs. Dance circles were formed, grandmothers held the grandchildren's hands, mothers encouraged their children and all together danced happily on the dance floor.

At the end of the party we promised ourselves we would meet again next year.

מסיבת חנוכה תש"פ

שרה גולנדסקי

מדי שנה בחנוכה אנו נוהגים להיפגש ולהיזכר בעבר אך לשמוח בהווה למראה ארבעת הדורות המתקבצים יחד להדליק נרות כי נס גדול היה לנו. בסיום כל מפגש כזה אנו מאחלים לעצמנו לשוב ולהיפגש בבריאות טובה ובשמחה.

בבואי היום לסכם את מפגש חנוכה תש"פ ואת הסיוור הנפלא ביולי, בכפר הדרוזי דלית אל כרמל, איני יכולה שלא להרגיש שהשתנו סדרי עולם. מי פילל ששנת תשפ"א תביע מלווה במגפת הקורונה הנוראה, שתקשה עלינו להיפגש שבת אחים גם יחד, להתחבק ולשמוח ששוב אנחנו עמכם ואתם איתנו.

בחנוכה תש"פ נפגשנו במרכז רייך, דור ראשון לניצולים, דור שני, שלישי ורביעי: סבים וסבתות, ילדים, נכדים, ואפילו נינים, להדלקת נר ששי של חנוכה. השמחה הייתה גדולה. את המסיבה פתחה יוכי ריץ, שהזמינה את יו"ר הארגון שרגא מילשטיין לברך את החברים ובני ביתם. חברתנו תרצה זאבי הקריאה קטע לחנוכה וזכתה לתשואות.

על הדלקת נרות החנוכה ניצח אריה אולבסקי וכולנו הצטרפנו לשירת "הנרות הללו אנו מדליקין" ויימעז צור ישועתי."

הנואמת הצעירה מכולם הייתה שירה בבכנישתי, דור רביעי, שהתרגשה מאד לפגוש את הנוכחים וביקשה לברך אותם אישית. הנה דבריה:

"קוראים לי שירה, אני בת 11 וחצי, ואני הנכדה של יוכי אולבסקי-ריץ והנינה של רחל ורפאל אולבסקי, ואני רציתי לדבר על זה שיש לי מזל כל כך גדול, שיש לי הזכות לפגוש ניצולי שואה רבים כל כך... אני שמחה שאני פוגשת אתכם בכל האירועים של ברגן-בלזן. אני אוהבת לשמוע בכל פעם כשאני מגיעה עוד ועוד סיפורים, ואני רוצה לאחל לכולכם חג חנוכה שמח!"

הכיבוד היה כדת וכדין! לביבות וסופגניות, סלטים טעימים, חטיפים, מאפים מלוחים ומתוקים משובחים. הכל להנאת המשתתפים הרבים שנקבצו ובאו מכל הארץ.

התכנית האומנותית שבתה את לב כולם, מזקן ועד טף. פערנו עיניים למעשי הקסמים ששלף מכובעו סם הקוסם החביב. יותר מכולם נהנו הילדים שלא הפסיקו להתנדב למשימות ההיתוליות שהטיל עליהם ותלו בו עיניים מעריצות.

כאשר הגיע תורם של הצמד יוליה ושאוול להופיע התקשו הכל להישאר ישובים בכיסאותיהם. נוצרו מעגלי ריקודים, סבתות אחזו ביד הנכדים, אמהות עודדו את ילדיהם, וכולם יחד פיזזו בחדווה על הרחבה.

בתום המסיבה הבטחנו לעצמנו שנשוב ונפגש בשנה הבאה.

אתר הזיכרון ברגן-בלזן במהלך מגיפת הקורונה

בבית העלמין של השבויים, באתר ההנצחה, בבית הקברות של תיאטרון האוהל, וגם מבנה 89 M.B.) ניתן למצוא כאן: <https://www.befreiung1945.de/de/75-jahre-befreiung/gedenken-2020>

כפוף למגבלות אפשריות של הקורונה, האירוע המרכזי לרגל 75 שנה בברגן-בלזן שבוטל, נקבע ליום ראשון, 18 באפריל 2021.

פרויקט חדש: מניעת אנטישמיות בכדורגל

הפרויקט החדש שלנו "מי נגד מי? אלימות, הרחקה וסטריאוטיפי של 'היהודי' בכדורגל - פיתוח המלצות שיטות עבודה מומלצות לפרויקטים של אוהדים" החל ב-15 ביוני 2020 (מתוכנן להימשך עד 31.12.2020). מטרת הפרויקט היא לפתח המלצות לחינוך היסטורי-פוליטי עם אוהדי כדורגל כדרך להילחם ולמנוע אנטישמיות וליישם המלצות אלה בפרויקט המשך החל משנת 2021. הפרויקט ממומן על ידי משרד המשפטים בנידרזקסן ומבוצע בשיתוף עם הקונגרס היהודי העולמי.

פרסומים חדשים על ברגן-בלזן

לאחר עבודה אינטנסיבית, פורסמו בגרמנית שתי עדויות חשובות של ניצולי מחנה הריכוז ברגן-בלזן בסוף 2019 ובתחילת 2020, בהתאמה: יומנו של **יינו קולב** "אמונה באנשים" (גטינגן: הוצאת ואלשטיין, 2019) מתאר את תנאי החיים של אנשי "רכבת קסטנר" בברגן-בלזן בין יולי לדצמבר 1944.

בספרה המרשים "חיים דחויים. ילדות במחנה הריכוז - התחלה חדשה בישראל" (גטינגן: הוצאת ואלשטיין, 2020), **דיטה קראוס** מספרת על ילדותה בפראג, בגטו טרזינשטט ובמחנות הריכוז נוינגמה וברגן-בלזן, וכן בניית חיים חדשים בישראל אחרי 1949.

ובדיוק בזמן לציון 75 שנה לשחרור בברגן-בלזן, פרסמנו לאחרונה כרך נלווה לתערוכה שלנו "חימוש, מלחמה ופשעים. הוורמאכט והמחנה הצבאי ברגן-הוהנה", שנפתחה בשנה שעברה, יחד עם מיצב תקשורתי על ההיסטוריה של מחנה העקורים ברגן-בלזן, בביתן הלמידה החדש שלנו 89 M.B. ("חימוש, מלחמה ופשעים. הוורמאכט והמחנה הצבאי ברגן-הוהנה", גטינגן: הוצאת ואלשטיין, 2020).

אתר למידה 89 M.B.

ביתן 89 M.B. נפתח רשמית באפריל 2019 כמקום לימוד חדש במחנה הצבאי ברגן-הוהנה. משנת 1940 עד 1945, בביתן 89 שוכנו חיילי משמר שעבדו במחנה השבויים ברגן-בלזן. באפריל 1945 אסירים שפוננו ממחנה הריכוז מיטלבו-דורה מצאו מקלט כאן כמו גם בכניינים הסמוכים. לאחר השחרור, הבניין היה חלק ממחנה העקורים ברגן-בלזן, ששיכן תחילה פולנים ואחר כך, עד 1950, עקורים יהודים. מכיוון שהמחנה הצבאי נמצא כיום בשימוש פעיל על ידי הצבא הגרמני, למבקרים לא הייתה גישה לביתן 89. זה השתנה. עכשיו, האזור ששימש את אתר הזיכרון מופרד מאזור הביטחון הצבאי על ידי גדר חדשה, והחל מ-1 באוגוסט אתר הלמידה החדש 89 M.B. פתוח למבקרים, והוא והתערוכה "חימוש, מלחמה ופשעים. הוורמאכט והמחנה הצבאי ברגן-הוהנה" יהיו נגישים באופן חופשי למבקרים. בנוסף, ניתן להתכנס בחדרי עיון לקבוצות. אתר למידה חדש זה פועל כעת במלואו ופתיחת הבניין מסמנת אכן-דרך בפיתוח אתר ההנצחה.

ד"ר ינס-כריסטיאן וגנר,

מנהל קרן אתרי הזיכרון של נידרזקסן

מגפת הקורונה העולמית הביאה לשינויים מרחיקי לכת באתר הזיכרון ברגן-בלזן ובעבודה של קרן אתרי הזיכרון של נידרזקסן. על מנת למזער את הסיכון להידבקות עבור המבקרים והצוותים, לא הוצעו ביקורים קבוצתיים מודרכים באתר הזיכרון ברגן-בלזן מאז 10 במרץ 2020. יתר על כן, סגרנו את כל התערוכות בין 16 במרץ ל-6 במאי 2020. בסופו של דבר הן נפתחו מחדש למבקרים בודדים, אם כי תחת הגבלות היגיינה ומרחק נאותות. המיתחם החיצוני, לעומת זאת, היה פתוח לציבור לאורך כל המגפה; עם זאת, היו מעט מבקרים עד תחילת מאי. מאחר שהתערוכות נפתחו מחדש, מספר המבקרים באתר הזיכרון גדל בהתמדה, אך המספרים עדיין נמוכים משמעותית מהרמה של השנה הקודמת (בעיקר בשל ביטול ההדרכה המודרכת בביקורים קבוצתיים).

היה צריך לבטל מספר פתיחות תערוכות עקב הקורונה, כמו פתיחת התערוכה שלנו "ילדים במחנה הריכוז ברגן-בלזן" במוזיאון לינבורג שתוכננה לחודש מרץ 2020, וכן התערוכה "משוחררים! ואז? דרכים שעברו ניצולים לאחר השחרור בשנת 1945", שאצתי יחד עם סטודנטים מאוניברסיטת הנובר והייתה אמורה להיפתח באפריל 2020 בפרלמנט הממלכתי של נידרזקסן. בנוסף, התערוכה שלנו "קווי חיים. רדיפות והישרדות כפי שהן משתקפות באוסף **שאלו לדני**" לא יכלה להיפתח באיגוד הספורט של נידרזקסן בהנובר כפי שתוכנן במקור. אף על פי כן הצלחנו להציג אותה זמן קצר לפני פרוץ מגיפת קורונה בינואר ובפברואר 2020 לציון יום הזיכרון לקורבנות הנאציולסוציאליזם בפרלמנט הממלכתי של נידרזקסן.

מכיוון שאירועים רבים באתר הזיכרון ברגן-בלזן כבר אינם אפשריים, חלק משירותינו הועמדו לרשות הציבור ברשת. למשל, סיורים וירטואליים בשידור חי בשטח המחנה לשעבר באמצעות אינסטגרם, שם המשתמשים יכולים לשאול שאלות. המעבר שלנו לסיורים מקוונים היה מאולתר למדי, ולכן אנו עובדים כעת בשקידה על מקצועיות טכנית והמשך פיתוח התוכן של סיורים מוצעים בגרמנית ובאנגלית. (<https://www.instagram.com/belsenmemorial>).

75 שנה לשחרור ברגן-בלזן

לאחר חודשים של הכנות אינטנסיביות, נאלצנו לצערנו בגלל מגיפת קורונה, לבטל את השתתפות המבקרים באירועים לרגל 75 שנה לשחרור מחנה הריכוז ברגן-בלזן שנקבעו לאמצע מרץ 2020. הוזמנו לפחות 120 ניצולי מחנות ריכוז ו-50 איש שנוולדו במחנה העקורים ברגן-בלזן; בנוסף, ציפינו לכ-300 מקרובי משפחותיהם מכל רחבי העולם. טקסי ההנצחה המתוכננים בוטלו גם הם והועברו לפורמט דיגיטלי או נחגגו בקנה מידה קטן מאוד. באירוע ההנצחה המרכזי ב-19 באפריל, אליו תוכננו להגיע במקור יותר מ-2,000 אורחים, השתתפו רק ראש הממשלה **סטפן וייל**, נשיאת פרלמנט המדינה **גבריאלה אנדרטה**, יו"ר ההתאחדות הממלכתית של קהילות יהודיות **מיכאל פירסט** ומנהיגי הפלגים הפרלמנטרים הממלכתיים של SPD, CDU, FDP, למרות הנסיבות יוצאות הדופן, זה היה אירוע מכובד ההולם את היום, ושידורו בטלוויזיה NDR ניצפה באופן נרחב, במיוחד על ידי ניצולים וקרוביהם, שעבורם, בשיתוף עם לשכת ראש הממשלה, תרגמנו את הסרט לשש שפות והוא מוצג ברשת. שידור זה, כמו גם תוספות רבות אחרות (הודעות ודיאוג, ברכות קבלת פנים ושלושה סרטים שהפקנו לאחרונה

ההיסטוריה של הבניין אינה ניתנת להפרדה מההיסטוריה של שבויי המלחמה בברגן-בלזן ואסירי מחנות הריכוז, וכעת ניתן לשלב אותה בעבודה החינוכית של אתר הזיכרון.

פרידה

התרומה הנוכחית הזו לעבודה השוטפת באתר הזיכרון ברגן-בלזן תהיה האחרונה שלי. אני עוזב את קרן אתרי הזיכרון של נידרזקסן החל מ-1 באוקטובר 2020 כדי לעבוד במשרת פרופסור באוניברסיטת גינה ובמקביל לנהל את קרן אתרי הזיכרון של בוכנוולד ומיטלבא-דורה, שם עבדתי בעבר, לפני שעברתי לנידרזקסן בקיץ 2014.

ההחלטה לעזוב לא הייתה דבר קל מבחינתי, במיוחד מכיוון שנהייתי מאוד מהעבודה שלי עם עמיתיי והוועדות בקרן. אבל הדבר הכי קשה מבחינתי הוא להיפרד מהניצולים, משפחותיהם ועמותותיהם, **בפרט משיתוף הפעולה ההדוק והבונה עם ארגון שארית הפליטה בישראל. לכל קוראי "הקול שלנו", שתמכו בעבודת הקרן לאורך השנים, אני רוצה להודות מקרב לבי!**

בסופו של דבר, ישנן שתי סיבות עיקריות לכך שקיבלתי את התפקיד החדש בגינה ובוויימר:

ראשית, המכון ההיסטורי בגינה הוא מקום מצוין עבור היסטוריונים, לא מעט בזכות מרכז גינה להיסטוריה מהמאה ה-20 ומכון קרטס-קולג ללימודים מתקדמים. כמו גם הפרופסורה החדשה ללימודי מוזיאון, שאעמוד בראשה כראש הקתדרה. שילוב זה מספק הזדמנויות מצוינות להוראה ולמחקר ושילובם בעבודת אתרי הנצחה.

שנית, קיימת תחושת אחריות מסוימת מול עבודת הקרן בתורנינגיה, מדינה הנמצאת כיום במצב פוליטי היסטורי קשה. בתורנינגיה, הקיצוניות הימנית לא נראית רק לעין, אלא יש לה ייצוג פוליטי חזק בפרלמנט הממלכתי שבי יו"ר האזור של AfD (אלטרנטיבה לגרמניה), בירון הוקה. תפקידנו באתרי זיכרון לחזק את החשיבה הדמוקרטית ולהתמודד עם רויזיוניזם היסטורי, אנטישמיות וגזענות באמצעות השכלה היסטורית-פוליטית מבוססת ומתקדמת. בירכתי על האחריות שהייתה לי בתחום העבודה הזו עם הקרן בנידרזקסן, אך על הרקע הפוליטי הנוכחי בתורנינגיה אני מאמין שעבודתי שם יכולה להיות יעילה עוד יותר, בעיקר בזירה הפוליטית.

כרצוני להביע את תודתי מקרב-לב לכל חברינו ברחבי העולם על תמיכתם האמינה והאמון בעבר ועל המשך תמיכתם בעתיד בניהול החדש! ההחלטה על המחליפה שלי כבר התקבלה: המנהלת החדשה היא ד"ר **אלקה גריגלבסקי**, היסטוריונית מברלין וסגנית ראש אתר הזיכרון של ועידת ואנזה. יש לי את הכבוד המירבי לאלקה גריגלבסקי ועבדנו בצוותא בעבר לפיתוח קונספט לאתר זיכרון עתידי לקולוניה דיגנייד בציילה. היא עמיתה נכבדה וחלוצה בתחום חינוך הזיכרון בגרמניה ובעולם, ואני בטוח שקרן הזיכרון לנידרזקסן תמשיך לפרוח בהדרכתה.

פרידה מד"ר ינס-כריסטיאן וגנר

יוכי ריץ-אולבסקי

הנהלת ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן ישראל וחברי הארגון מצטערים להיפרד מד"ר ינס-כריסטיאן וגנר, מנכ"ל קרן אתרי הזיכרון בנידרזקסן, שסיים את תפקידו ב-1 אוקטובר 2020.

ד"ר וגנר הוא מנהל מרשים וחרוץ ביותר. חכם ופעיל, הגון ובאמון, ישר ואמיץ שנלחם ללא חת לטובת הקרן בתקופה קשה במיוחד, שבה התחזקה תנועת הימין הקיצון בגרמניה וגילויי האנטישמיות התרבו. הוא פעל ללא חשש ואף סיכן את עצמו על מנת להשיג הישגים מרשימים בעבודתו המורכבת בתקופה זו.

ד"ר וגנר היה שותף נאמן ותומך משמעותי ועקבי בפעילות הארגון שלנו בארץ ובעולם, ונשא בליבו תמיד את טובת הארגון, הניצולים ובני הדורות הממשיכים. אין לנו די מילים להודות לו על מסירותו, דבקותו במשימות שראה לנגד עיניו ועבודתו באופן מעורר הערצה - תמיד בנועם הליכות ובחביבות שאין כדוגמתה. נעם לנו מאד לעבוד איתו והוא יחסר לנו מאד.

אנו מאחלים לו הצלחה רבה בדרכו החדשה ומאחלים הצלחה למחליפתו בתפקיד.

לד"ר וגנר היו הרבה הישגים מרשימים מאז התמנה לתפקיד בקיץ 2014. נציין להלן כמה מהם:

- פתיחת ביתן M.B. 89 עם התערוכה "חימוש, מלחמה ופשעים. הוורמאכט ומחנה ברגן-הוהנה" וחלק ממבני ברגן-הוהנה (2019/20)

- שינוי חוק הקרן בפרלמנט לכך שאין עוד חברי AfD במועצת הקרן (2018)

- שימור ושיקום קברי האחים, האובליסק וקיר הכתובות (2015-2020)

- מינוי מועצה מייעצת מדעית בין-לאומית לאתר ברגן-בלזן (2017)

- מיגוון תערוכות חדשות: "ילדים במחנה הריכוז ברגן-בלזן" (2018); "רדיפה והישרדות בראי האוסף של שאול לדני" (2019); "משולש אדום. אסירים פוליטיים במחנה הריכוז ברגן-בלזן" (2017); "מההרץ לאזור היידה. צעדות המוות של משלוחי הפינוי באפריל 1945" (2015); ותערוכה "משוחררים! ועכשיו? דרכי המשוחררים באביב 1945" (2020)

- פתיחת מרכז התייעוד באתר הזיכרון וולפנבוטל עם תערוכת הקבע החדשה

- השקה מחדש של אתר האינטרנט של הקרן ואתרי האינטרנט: "פוגרומים בנובמבר 1938 בנידרזקסן" (2018); "75 יום של אלימות, רצח, שחרור" (2015 והפעלה מחדש 2020); "היסטוריה. מודעות. הווייה" (2015 והפעלה מחדש 2020)

- ערוצי מדיה חברתית שונים עבור הקרן ועבור אתר הזיכרון ברגן-בלזן (פייסבוק, אינסטגרם, טוויטר)

- הוצאה לאור של הרבה ספרים, חוברות ומאמרים, ביניהם: "אנשים בברגן-בלזן. רישומים ביוגרפיים של אסירים במחנה הריכוז ברגן-בלזן" (2019); "ילדים במחנה הריכוז ברגן-בלזן" (2018); "75 יום של אלימות, רצח, שחרור. סוף המלחמה 1945 בנידרזקסן" (2016); "משפט, פשע, השלכות. כלא וולפנבוטל תחת הנאציזם-סוציאליזם" (2019)

Farewell to Dr. Jens-Christian Wagner

Jochi Ritz-Olewski

The Board of She'erit Hapleita Bergen-Belsen Organization Israel and all hundreds of members of the Irgun, are sorry to part with Dr. Jens-Christian Wagner, Director of the Niedersachsen Memorials Foundation, who left the foundation on 1 October 2020. We extend him our deepest thanks.

Dr. Wagner is a very impressive and diligent director. He is clever and very active, honest and decent. He has

Here are some of them:

- Opening of M.B. 89 (with the exhibition „Armament, War and Crimes. The Wehrmacht and the Bergen-Hohne Barracks“) and a part of the Bergen-Hohne barracks (2019/20)

- Change of the Foundation's law (no AfD members at the Stiftungsrat) (2018)

- Conservation/restoration of the mass graves, the obelisque and the inscriptions wall (2015-2020)

- Appointment of a scientific International Advisory Board for the Bergen-Belsen Memorial (2017)

- Exhibition „Children at the Bergen-Belsen Concentration Camp“ (2018)

- Exhibition „Lebensläufe. Verfolgung und Überleben im Spiegel der Sammlung von Shaul Ladany“ (2019)

- Exhibition „Roter Winkel. Politische Häftlinge im KZ Bergen-Belsen“ (2017)

- Exhibition „From Harz to Heath. Death marches and Evacuation Transports in April 1945“ (2015)

- Exhibition „Befreit! Und dann? Wege der Befreiten

im Frühjahr 1945“ (2020)

- Opening of the Documentation Center at the Wolfenbüttel Memorial (with the new permanent exhibition)

- Relaunch of the Foundations's website

- Website „Novemberpogrome 1938 in Niedersachsen“ (2018) <https://pogrome1938-niedersachsen.de/>

- Website „75 Tage Gewalt, Mord, Befreiung“ (2015 and relaunch 2020) <https://blog.befreiung1945.de/>

- Website „geschichte.bewusst.sein“ (2015 and relaunch 2020) <https://geschichte-bewusst-sein.de/>

- Different social media accounts for the Foundation and for the Bergen-Belsen Memorial (Facebook, Instagram, Twitter)

- A lot of books, booklets and articles, among them „Menschen in Bergen-Belsen. Biographische Skizzen zu Häftlingen des KZ Bergen-Belsen“ (2019), „Kinder im KZ Bergen-Belsen“ (2018), „70 Tage Gewalt, Mord, Befreiung. Das Kriegsende 1945 in Niedersachsen“ (2016) and „Recht, Verbrechen, Folgen. Das Strafgefängnis Wolfenbüttel im Nationalsozialismus“ (2019).

fought reluctantly for the Foundation, especially in a hard time and complex circumstances, when the AfD party got stronger and more influential in Germany and manifestations of anti-Semitism grew. Still, he acted without fear of confrontation, not once endangering himself in order to achieve his goals. Some of his important contributions we bring before you.

All these years Dr. Wagner has been a devoted and loyal partner and an influential supporter of the Bergen-Belsen Organization in Israel. He always had the best of our organization in his heart. All members, survivors and following generations cannot thank him enough for his extraordinary work with us – always cooperating and manifesting good will and a pleasant approach. We enjoyed working with him and we will miss him very much.

We are sorry to see him leave and wish him good luck in his new position.

We also wish all the best and much success to **Dr. Elke Gryglewski**, who will replace him.

Dr. Wagner has contributed much to the foundation since he started as director in summer 2014. We asked him what in his personal opinion, are his major achievements in Bergen-Belsen Foundation in the years 2014-2020.

אריה אולבסקי

בנובמבר 2018 חגג הגיאוגרף המפורסם, פרופסור **משה ברוור**, כן, זה מייאטלס ברוורי הידוע, 99 שנים להולדתו. פגשתי אותו בביתו ברמת-גן, אדם חד צלול עם זיכרון מדהים, פעיל בתחומו עד היום. הופתעתי לגלות שהוא הכיר היטב את אבי, רפאל אולבסקי, כבר במחנה העקורים ברגן-בלזן מאז השבוע הראשון לשחרור. עדותו המובאת כאן לראשונה מוסיפה אור חדש על תולדות המחנה לאחר השחרור, והיא מתפרסמת כאן באופן בלעדי.

"הייתי בן חצי שנה כשהגענו ארצה. אבי היה איש העלייה השנייה. מייד עם תחילת מלחמת העולם הראשונה הוא גויס לצבא האוסטרי. אחר כך נשלח בתפקיד לאיסטנבול. היה גיאוגרף במקצועו, בוגר אוניברסיטת וינה בהצטיינות, שקיבל

אותה מהקיסר. היה רב ומנהיג של הקהילה האשכנזית באיסטנבול והממונה על ענייני הדת של הכוחות האוסטריים שהיו באימפריה התורכית. ב-1918 הוא חזר לוינה, היה מרצה במחלקה לגיאוגרפיה ובראשית 1920 עלה ארצה. באביב 1920 גם אני ואני באנו ארצה וגדלתי בישראל לכל דבר. גדלתי בירושלים בבית חרדי מאוד, אבי היה מקפיד על שמירת מצוות, וגם אני. סבי היה הרב הראשי בווינה. הלכתי לבית ספר דתי בירושלים וגם לתיכון דתי. חברים שלי בכיתה, אחד היה רמטכ"ל [מרדכי מקלף] ואחד היה סגן-אלוף שנלחם בקרבות הקשים ביותר במלחמת העצמאות ובמלחמת יום הכיפורים [מאיר ציפיק]. אחר כך נסעתי ללמוד באוניברסיטת וינה ואז החל להתחולל המהפך בווינה שהוביל לסיפוח

אוסטריה לגרמניה. עזבתי את וינה ונסעתי ללמוד באוניברסיטת לונדון. חזרתי ארצה, למדתי באוניברסיטה העברית והתחלתי לעבוד בעיתונות. הייתי בן 18-19. התחלתי לעבוד בזה עוד בלונדון ככתב של "הצופה" בלונדון. בארץ נכנסתי למערכת "הצופה", ולימדתי בגימנסיה "שלווה" בתל אביב. בסוף 1944 הבריטים הציעו לעיתונים היהודיים דאז - "הארץ" ו"הצופה" - לשלוח כתב צבאי לחזית באירופה. עבדתי בשני עיתונים: "הצופה" ובעיתון היומי באנגלית "פאלסטיין פוסט". כתבים אחרים לא התלהבו מזה אבל זה מצא חן בעיני והסכמתי לקבל את התפקיד. בתחילת ינואר 1945 יצאתי לאירופה. הייתי בן 24. הגעתי ללונדון ומשם מפעם לפעם נסעתי לגרמניה במדי צבא בריטי ולאחר כל פעם חזרתי ללונדון.

באפריל 1945 התפרסמו ידיעות ברדיו ובעיתונים על **מחנה נוראי שנתגלה, עם זוועות שלא ראו כדוגמתן**. המחנה נכנע לבריטים ב-15 באפריל. ב-18 באפריל יצאתי עם קבוצה של תריסר עיתונאים לראות את המחנה. נחתנו בשדה תעופה גרמני נטוש בקרבת העיר צ'לה ומשם לקחו אותנו במכוניות. הסבירו לנו שהמצב במחנה הוא נוראי למרות שכבר 3 ימים מטפלים באופן אינטנסיבי במה שקורה שם, ושהם לא יוכלו להרשות להיכנס למחנה משום שיש שם אפידמיה של טיפוס וגם מחלות אחרות; יכולים להציץ מבחוץ או להיכנס לכמה עשרות מטרים. גנרל בריטי תאר לנו את המצב. ב-18 באפריל בשעות הצהריים הגענו למחנה ואז בהתייעצות בין הקצינים הבריטיים - הייתה כבר משלחת רפואית בריטית - ריססו אותנו בדי.טי. ונתנו לנו מסכה על הפנים ונכנסנו למחנה.

גם כשאני מתאר לך עכשיו אני מרגיש צמרמורת, זה פשוט לא ניתן לתיאור. אדם יכול להתמוטט רק למראה מה שהיה. אלפי אלפי גוויות מפוזרות במרחב, אנשים, נשים, ילדים... לא נתנו לנו להיכנס אלא כמה מטרים. בצריפים ומחוץ להם היו מונחים מתים. משהו בלתי נסבל. היו צוותים של גרמנים שהבריטים אילצו אותם לקבור את המתים. עשרות גרמנים בגיל 50 כי הצעירים היו בצבא. היו 2 דחפורים שחפרו שוחות ענקיות ועם משאיות קטנות אספו את הגוויות והכניסו אותן לבורות. אמרו לנו שעד שאנחנו הגענו כבר קברו יותר מ-3000 מתים, ולפי הערכתם יש קרוב ל-20 אלף מתים. עד היום אני לא יכול להבין איך יכולתי לעמוד במראה הזה. שהינו שם כשעה-שעתיים וכבר אז העבירו כמעט את כל האנשים שיכלו ללכת. הם החרומו מייד, די בתוקפנות, מחנה צבאי גדול שהיה במרחק כמה קילומטרים והוציאו את כולם - חיילי האס-אס שהיו שם ואת משפחותיהם - ותיכף התחילו להעביר לשם את אלה שהיו במצב שיכלו לדאוג קצת לעצמם. הם החרומו בית חולים בקרבת מקום, פינו את הגרמנים והכניסו את החולים. החרומו בתים ובניינים בצ'לה, בלינבורג... הפעילות הבריטית הזו הייתה משהו שקשה לתאר. הם עשו דבר נפלא, ממש נפלא. בכל זאת במשך השבועיים הראשונים מתו עוד קרוב לעשרת אלפים איש. כשאנחנו באנו היו אלפי חולים במצב נוראי. גם חולי טיפוס, שחפת ותת-תזונה שהגיעו למצב תשישות נוראי.

הצלחתי לדבר עם כמה ניצולים. הראשונה הייתה רופאת ילדים יהודייה, שאחר כך הייתה אשתו של רוזמפס [הדסה בימקו]. היא הייתה במצב טוב, כי בעבר טיפלה בילדי אנשי האס-אס. לא נתנו לנו לדבר עם אנשי האס-אס. רובם ברחו, כמה עשרות נעצרו. הראו לנו את קראמר אבל לא נתנו לנו לדבר איתו. המחנה היה מוקף בחיילים הונגריים ואחד הדברים הראשונים שהבריטים עשו היה לקחת מהחיילים ההונגריים את הנשק, מכיוון שהם עדיין ירו על מי שהתקרב לגדר. גם לאחר שהמחנה עבר למרות בריטית, הם ירו מהעמדות על מי שהתקרב לגדר בהתאם לפקודות שהיו להם מהגרמנים... כך זה היה ביום הראשון וכיום השני. לקחו מהם את הרובים, האקדחים והתחמושת ואחרי שלושה או ארבעה ימים הורידו את כולם [ממגדלי השמירה]. היו כ-200 הונגרים.

פעמים. הוא אמר לי אז שהוא הולך להוציא איזה כתב עת והם מחפשים אפשרויות להדפיס את זה אבל בסוף הוציאו את זה בכתב יד. את הגיליונות המאוחרים הם כבר הדפיסו.

חזרתי עוד פעם בספטמבר 1945. חלק מהאנשים כבר עזבו, חזרו לארצותיהם או ניסו לחזור, חלק היגר כבר, אבל המחנה היה כבר מאורגן יפה מאוד: שירותי בריאות, שירותי חינוך, שירותים סוציאליים... חלק מהניצולים לא גרו בתוך המחנה כי הבריטים החרימו בתים בצ'לנה ובלינבורג ושיכנו את הניצולים בתוך הבתים של הגרמנים. החרימו עשרות רבות של בתים, אפילו וילות, ושיכנו בהם את האנשים. הייתה רשת שחילקה להם מזון; כסף לא היה להם כדי לקנות מזון, ובגרמניה היה מחסור חמור והיו פנקסי מזון. כמה אנשים קיבלו דירה בלינבורג וקיבלו יום-יום מזון דרך המחנה.

משפט בלזן התחיל בערב יום כיפור 17 בספטמבר. המשפט נמשך כשלושה שבועות. ואז פגשתי את אביך רפאל אולבסקי כמעט כל יום, והוא נתן לי גיליון של "אונדזער שטימע". הוא היה במצב רוח טוב, סיפר לי איך כתבו את "אונדזער שטימע", דיברנו על עלייה ארצה וכל מיני דברים. יש לי זיכרונות מאוד חזקים ונעימים מהשיחות עם אביך. הוא אפילו שאל אותי אם יש לי הצעות. אני אפילו חשבתי להציע לו ללמד גיאוגרפיה של ארץ ישראל במחנה, אבל זה לא הסתדר לי. אבל היו שם שיעורים בידיעת הארץ. חבל לי שלא הזדמן לי לפגוש את אביך בארץ. הייתה בינינו אווירה נעימה. אני מאוד נהייתי לשמוע על העיתון. דיברנו יידיש. תמיד היה נעים לשמוע מה שהוא מספר.

הייתי חייב להיות במשפט ולכן לא הייתי בייכל נדריי אבל בבוקר הלכתי לתפילה במחנה והתפללתי. ביום כיפור הייתה תפילה רבתי בתיאטרון. בתיאטרון היו כמה מאות מקומות והוא היה מלא עד אפס מקום באותו יום. הייתה תפילה נרגשת ביותר, מסודרת. הייתה מקהלה קטנה עם חזן. כשהגיעה שעת הייזכור "דפקו על השולחן ואמרו "יזכור", הייתי היחידי שיצא מהאולם... חשבתי שהאדמה תבלע אותי... היו שם בכיות! אל תשאל איזה "יזכור" נוראי זה היה! ובמצאי יום כיפור הייתה הצגה של התיאטרון...

במשפט נתגלו דברים של אכזריות. אני רוצה לומר לך שהבריטים השופטים הפסיקו את המשפט כי לא יכלו לעמוד בתיאורי האכזריות האלה. אכזריות של נשים, בפרט נשות האס-אס, שתיים מהן הוצאו להורג אחר כך.

המפקד הבריטי שקיבל את המחנה סיפר שקראמר אמר לו "אל תיכנס למחנה כי מי שנכנס דינו מוות, כי יש שם אפידימיות חזקות". הוא ידע כבר מה שקורה שם. "אל תיכנסו למחנה, תשאירו אותו סגור". אז הבריטי שאל מדוע, וקראמר אמר: "תוך כמה ימים כולם ימותו..."

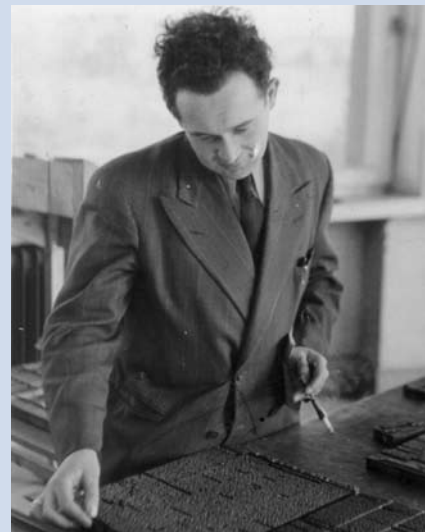
תיארו את האכזריות באשוויץ, אבל מה שהיה בכלזן זה פשוט לא ייאמן. איך התעללו באנשים, הרגו אנשים על כולם, זה היה מחנה נורא, נורא, נורא. היה קרמטוריום קטן עם 4 עמדות לשרפת הגופות אבל זה לא היה מחנה השמדה. הרגו אנשים שהתקרבו לגדר. היו שהתקרבו בכוונה להתאבד אז מייד ירו בהם. הביאו גדוד הונגרי והם כשלעצמם היו אכזרים. היו התעללויות ומקרים של אנשים שהתחצפו או לא עשו מה שנדרשו, אז ירו בהם. החיים לא היו שווים כלום.

דיברתי עם אנשים בזמן המשפט. אחד הקצינים הבכירים הגרמניים אמר לקצין בכיר בריטי: "תתנהגו [אלינו] יפה, כי אנחנו עוד נחזור הנה. להיטלר יש נשק סודי שהוא לא רוצה להפעיל אותו אלא אם יגיעו מים עד נפש. ברגע הקריטי הוא יפעיל אותו וכל המעצמות הנלחמות בנו יתמוטטו". היטלר התאבד כעבור שבועיים. העם הגרמני היה חולה נפש בעסק הזה של הנאצים.

נשארנו שם עד הערב. דיברתי עם כמה מהניצולים היהודיים. היו כמה שדיברו עברית, זו הייתה בשבילי הפתעה גדולה. במחנה הצבאי שהוחרם ניגש אליי אחד שהיה כולו עור ועצמות אבל במצב די תקין ושאל אותי אם אני מכיר בתל אביב את צבי טרלה, שהוא בן דודו. במקרה הכרתי אותו. דיברתי גם עם קצין צבא גרמני שהיה בשבי הבריטי, ושאלתי אותו "איך יכולתם לאפשר דבר כזה?" מה יכול היה להגיד? מכל העיתונאים הבריטיים שהגיעו איתי, הייתי היחיד שיכול לדבר גם גרמנית. אז הסתייעו בי.

בערב הסיעו אותנו שוב לשדה התעופה והחזירו אותנו ללונדון.

אני חזרתי חולה מהמחנה, ממש חולה. למחרת שובי ללונדון לקחו אותי לבית חולים כדי לבדוק אם לא נדבקתי בטיפוס. היה לי חום גבוה ולא יכולתי לאכול.

רפאל אולבסקי בדפוס העיתון
Rafael Olewski at magazine's print

הייתי שם יומיים. לא היה לי גם כוח לכתוב. לייגואיש כרוניקלי" הכתבתי את הדברים. הבדיקות הוכיחו שלא נדבקתי מהמחלות, אלא זו הייתה כנראה הצטננות. במשך כמה ימים הייתי המום לגמרי. לא היה לי כוח לאכול. עד היום קשה לי להבין איך אפשר היה לראות דברים כאלה, המוח האנושי לא תופס את זה.

הייתה לי על הכתף תגית "פאלסטין". היה שם מישהו עם זקן, כנראה רב, והוא אמר לי: "די רעדצט

יידיש ווי א גוי" - אתה מדבר יידיש כמו גוי... הם עדיין לא היו במצב של בני אדם, פשוט לא תפסו את המציאות החדשה. לפני יומיים-שלושה הם היו על סף המוות עם כל האכזריות הנוראה שהייתה שם. כתבתי וזה הופיע ב"הצופה", ב"פאלסטין פוסטי" וב"גיואיש כרוניקלי" בלונדון.

הבריטים, לאחר שרוקנו את המחנה וקברו את כל המתים, הותירו קברים שכתוב עליהם "פה קבורים 5000 איש", "פה קבורים 3000 איש". בסך הכל נקברו שם כ-30 אלף איש. היו כאלה שהיו מוכרחים להעביר אותם לבתי חולים באנגליה, לבית חולים יהודי בפריז. היו גם חולים כרוניים ומוכי נפש.

מה שהשפיע עליי זה איך התארגנו היהודים האלה. אחרי שבוע כבר היה ועד, עזרו לבריטים בחלוקת המזון והתרופות, והתחילו לארגן פעילות תרבותית כבר לאחר עשרה ימים!

חזרתי כעבור 8 או 10 ימים, ואז פגשתי את אביך, **רפאל אולבסקי**. ואת **יוסלה רוזנפוט** כי הם היו בין ראשי הפעילים בעניין הזה. הייתה לזה השפעה פסיכולוגית עצומה, ממש עצומה! הם היו קבוצה קטנה. קבוצה קטנה של פעילים שארגנו טיפול בילדים, ארגנו שיעורים, ארגנו אירועים, התחילו להתארגן אפילו תיאטרון! בארגון התיאטרון נטלה חלק חשוב אשה אחת [סוניה בוציקובסקה-פדר-ליזרון].

נשארת 3-4 ימים. ראייתי את בימקו, את רוזנפוט כמה פעמים, שוחחנו ארוכות. עם אביך רפאל אולבסקי דיברתי כמה וכמה

ראיון עם הגיאוגרף פרופ' משה ברוור שהיה כתב צבאי בברגן-בלזן

לעניין הזה בצורה בלתי רגילה, כמו הרופאים. כמה מאלה שבאו, חלו בטיפוס ומתו. סטודנטים לרפואה בשנה האחרונה, הביאו אותם, כמה מהם נפגעו ומתו מהמחלה.

עם הבריטים היו לי קשרים מאוד טובים כי הם היו מעוניינים שידווחו על זה - על רווחתם של היהודים האלה - דווקא בשבועון היהודי "גיואיש כרוניקל". היו מקרים שחילים בריטיים תרמו דם לניצולים. מעניין שהיו גרמנים שהיו מוכנים לתרום דם אבל יהודים לא רצו לקבל את הדם שלהם. זה היה בבית החולים בצ'לה. היו גרמנים שתיכף כשהעול של הנאצים הוסר מהם, הרגישו שמשוהו נורא נעשה על ידי העם הגרמני והם ניסו לעזור, או רצו להוכיח שיש צדיקים בסדום. אבל היו כאלה שנשפטו בנירנברג, שעמדו על דעתם בקשר לעליונות של העם הגרמני.

בעיר צ'לה ארגנו בית כנסת ושיעורים ועזרה סוציאלית. זה היה דודק [הרב ישראל-משה אולבסקי זצ"ל] והיו שם כמה שידוכים, ששמעתי עליהם...

מה שקרה בבלזן מבחינה תרבותית לא קרה במחנות העקורים האחרים. ביקרתי בדכאו ובבוכנוואלד ובעוד מחנות אבל אף מחנה לא היה כמו בלזן.

אפילו

בסיום הראיון הענקתי לפרופ' ברוור את ספרו המעודכן של אבי רפאל אולבסקי ז"ל. אם זו אינה סגירת מעגל היסטורי, אינני יודע מה כן.

פרופ' משה ברוור חגג בנובמבר 2020 מלאת 101 שנה להולדתו, ומערכת העיתון מודה לו על תפקידו ההיסטורי הן בבלזן והן בעולם הגיאוגרפיה ושולחת לו איחולים לאריכות ימים בבריאות טובה.

חזרתי למחנה באוגוסט 1947 עם ועדת האו"ם. היא שהתה שם יום. ואז פגשתי שוב את אביך רפאל אולבסקי בשמחה, כמו ידידים ותיקים. הייתי שם חצי יום והמחנה היה כבר לגמרי אחרת. היו מפלגות, והיו כל המייסעס, היו שליחים, חצי היישוב היהודי כבר היה שם... הייתה פעילות רבה והרבה אנשים דיברו עברית. הייתה רוח אחרת לגמרי.

אבל המרשים ביותר היה שבוע לאחר שחרור המחנה, כשעדיין אנשים מתו ממחלות, וכבר היו פעילויות מאורגנות. ממש עזרה סוציאלית, שיעורים, קורסים, מסיבות, וכבר אז התחילו לארגן פעילות תיאטרלית, בידור, ערבי שירה. הייתי אז תחת רושם אדיר. **האנשים האלה הורידו אותם מחבל התלייה והם הולכים לארגן תיאטרון...** הציגו סרטים, הצליחו להביא סרטים מאנגליה.

המפקד הבריטי של המחנה לא היה אוהד גדול אבל הוא גם העריץ את ההתארגנות ואת כל מה שמתנהל במחנה. הוא בהחלט העריץ את זה.

שמעתי שהיו אי צייתים להוראות, הייתה פעילות למען עליה בלתי ליגאלית, ולאחר השחרור היו גם פגיעות בגרמנים מצד היהודים. נסע גרמני, הורידו לו מכות נאמנות. היכו מתורגמן גרמני שתירגם לבריטים מגרמנית. זה די הרגיז את הפיקוד הבריטי. אבל זה היה רק בהתחלה. הבריטים התנהגו עם הגרמנים מאוד יפה, באופן הוגן.

רבים מהניצולים ידעו גרמנית די טוב אבל השפה השלטת במחנה הייתה יידיש. היו כאלה שהתחילו לנסות למצוא מקורות מחייה במקום, מעטים אפילו פתחו בתי עסק בלינבורג ובצ'לה.

ההתנהגות של הבריטים היתה בלתי רגילה, אני זוכר את הרב הצבאי הראשי **הארי לוי**. אבל היו גם לא-יהודים שפשוט התמסרו

פרופ' שאול לדני

תרם לבתי חולים במהלך הקורונה

לא מכבר נחשף בתקשורת סיפור התמיכה של חברנו פרופ' שאול לדני בבתי חולים בישראל במהלך הקורונה. לדני הוא משוחרר ברגן-בלזן וחבר הארגון. אנו מאחלים לשאול בריאות טובה, אריכות ימים ושתמיד נהיה בצד הנותן. יישר כוח!

העיתונאי בן כספית כתב עליו ב"מעריב" והוסיף לנו הערה: "אין על שאול לדני. מעריך אותו מילדותי."

איכילוב - המרכז הרפואי ת"א, 1.11.2020: פרופ' שאול לדני הרים טלפון בשעת בוקר מוקדמת מביתו בעומר למשרדי

עמותת הידידים כאן בבית החולים והודיע שהוא מבקש לתרום לנו 10,000 דולר. באותו בוקר הוא הרים טלפון לעוד שלושה בתי חולים נוספים בארץ והודיע על תרומה דומה. בדקנו מיהו האיש וגילינו אדם מיוחד ועתיר זכויות עם סיפור חיים מרתק.

"אני בן 84 וניצחתי עשרות פעמים את המוות. שרדתי את השואה ואת המקום האיום הזה שנקרא ברגן-בלזן. אחר כך, עליתי לארץ והפכתי לספורטאי מצטיין בהליכה תחרותית (והלך) ואני עד היום מחזיק בשיא העולמי בהליכה ל 50 מייל. אפילו ייצגתי את ישראל בענף הזה באולימפיאדות מקסיקו ומהתחרות של מינכן ניצחתי כי כשהמחבלים חדרו אל הכפר האולימפי, הצלחתי להימלט עם חבר שניות אחרי שהתחילה מתקפת הטרור. את הנקמה הגשתי בסיום האולימפיאדה הארוורה היא כשזכיתי באליפות העולם. בגיל 70 קבעתי שיא עולם ל-100 מייל לגילאי 70 פלוס ולפני כ-16 שנה גם התגברתי על מחלת הסרטן. כיום אגב, אני המרתוניסט המבוגר ביותר בישראל.

עם השנים התקדמתי בעולם האקדמי עד לדרגת פרופסור אמריטוס להנדסת תעשייה וניהול באוניברסיטת בן-גוריון בנגב ואף זכיתי בשני פרסים על מפעל חיים וכעת בחרתי להעניק בחזרה למדינה שלנו, מדינת ישראל, ולתרומה לבתי החולים שנמצאים בחזית הטיפול בקורונה ולסייע להם במקצת בתקופה קשה זו כהוקרת תודה על כל הצלת החיים הזו כעת בזמן המגיפה העולמית."

תודה רבה לך פרופ' לדני. התרגשנו מאוד שבחרת לתרום לבית החולים, מאחלים לך אושר, בריאות טובה ושתמשיך לצעוד קדימה.

Interview with Prof. Moshe Brawer Who was a Military reporter in Bergen-Belsen

Exclusive

exciting. There was a small choir with a cantor. When it was time for "Yizkor" and they knocked on the table and announced "Yizkor", I was the only one to leave the hall ... I thought the ground would swallow me... There was a heart breaking weeping! Don't ask what a terrible "Yizkor" it was!

And when Yom Kippur was over, on the same evening there was a theater performance...

During the trial many acts of cruelty were discovered. I want to tell you that the **British judges stopped the trial a few times because they could not face these cruel descriptions.** The cruelty of women, in particular the SS women was unbelievable; two of them were subsequently executed.

The British commander, who took over the camp, said that Kramer told him: "Do not enter the camp because it is a death camp; there are terrible epidemics there". He already knew what was going on there. "Don't go into the camp, keep it closed." So the British asked why, and Kramer said: "In a few days everyone will die anyway..."

Many described the cruelty in Auschwitz, but what was in **Belsen was simply unbelievable.** How they abused and tortured people, killed them for no reason, it was a terrible, awful, awful camp. There was a small crematorium with 4 positions for cremation although it was not an extermination camp. People approaching the fence were killed. Some were deliberately approaching in order to commit suicide, so they were immediately shot. They brought in a Hungarian battalion who was especially cruel. There were tortures and incidents of people who spoke up or did not do what was expected, so they shot and killed them. Life was worth nothing.

I spoke about this with people during the trial. One German officer, a lieutenant general, told a British officer: "You better be nice to us, because we will come back here. Hitler has a secret weapon which he will use in a crucial moment and all the armies who fight against us will collapse." Hitler committed suicide two weeks later. The German people were mentally ill in what concerns the Nazis.

I returned to the camp in August 1947 with the United Nations Commission which spent a day there. I was glad to meet again your father Rafael Olewski, like old friends. The camp looked completely different. A lot of activity was going on and many people spoke Hebrew, there was a totally different spirit. Many representatives came from Israel - half of the Jewish community was already there...

But the most impressive memory I have is of the week after the camp was liberated, when people were still dying of illness, and there were already organized activities: social help, classes, courses, parties, and even theatrical activities, entertainment, evenings of singing. I was under a tremendous impression then. **These people**

were just taken down from the hanging rope and they were going to organize a theater... They showed movies, and even succeeded in bringing movies from England.

I spoke to the British commander of the camp. He was not a big fan but he also admired the organization and everything going on in the camp. He certainly admired it.

I did not see, but I heard that there were disobediences to the instructions, there was an activity for illegal immigration, and right after the liberation there were also injuries to the Germans by the Jews. A German who was travelling was hit badly; a German translator who translated to English from German was beaten. It pretty much irritated the British command, but it happened only in the beginning. The British behaved with the Germans very nicely, fairly.

Many survivors knew German quite well, but the dominant language in the camp was Yiddish. Some tried to find sources of occupation there; few even opened businesses in Lineburg and Celle.

The behavior of the British Jews was something unusual. I remember well **Chief Rabbi Harry Levy.** But there were also non-Jews who simply devoted themselves exceptionally to this matter, such as the doctors. Some of them got infected of the disease and died; some were medical students in their last academic year.

I had a very good relationship with the British because they were interested in reporting the welfare of these Jews - precisely in the Jewish weekly "Jewish Chronicle". There were occasions that British soldiers donated blood to the survivors. There were Germans who were willing to donate blood but Jews did not want to receive their blood. It was in the hospital in Celle. There were Germans who as soon as the burden of the Nazis was removed from them, felt that something terrible was done by the German people and they were trying to help, or wanted to prove that there were righteous men in Sodom. But there were those who were brought to trial in Nuremberg, who still argued about the superiority of the German people.

In the town of Celle, they organized a synagogue and classes and social assistance. It was your uncle [Rabbi Israel-Moshe Olewski zt"l] and there were some matchmaking, which I heard about...

What happened in Belsen culturally did not happen in any other DP camps. I visited Dachau and Buchenwald and other camps but no camp was like Belsen"

Epilogue

At the end of the interview I gave Prof. Brawer the new edition of the book of my father, the late Rafael Olewski. If this is not a Historical closure, I do not know what is.

Prof. Moshe Brawer celebrated his 101 birthday in November 2020. Our newspaper thanks him for his historic role in Belsen as well as in the world of Geography. We send him best wishes for good health.

Interview with Prof. Moshe Brawer Who was a Military reporter in Bergen-Belsen

Exclusive

his cousin Zvi Terla in Tel Aviv. I happened to know him. I also spoke with a German officer who was a British captive, and asked him "how could you allow such a thing?" What could he say? Of all the British journalists who came with me, I was the only one who spoke German. So I could assist them with the translation.

In the evening, they drove us to the airport and we went back to London.

I got sick from camp, really sick. The day after my return to London they took me to a hospital to see if I got infected. I had high fever and couldn't eat. I was there for two days. I also wasn't able to write. I dictated the article to the Jewish Chronicle. The medical exams proved that I didn't catch the disease; it was probably just a cold. For a few days I was completely shocked. I could not eat. To this day it is hard for me to grasp how it is possible to watch such sights; the human brain cannot perceive it.

I wore a "Palestine" tag on my shoulder. Someone with a beard, probably a rabbi, came to me and said: "you speak Yiddish like a gentile"...

They were not in human condition yet, they just did not grasp the new reality. Two or three days ago, they were on the verge of death with all the terrible cruelty that was there. I went back 8 or 10 days later. I wrote and it was published in "HaZofeh", The Palestine Post, and The Jewish Chronicle in London.

The British, after evacuating the camp and burying all the dead, left tombs that marked "5000 people buried here," "3000 people buried here." A total of 30,000 people were buried there. Some had to be transferred to hospitals in England, to a Jewish hospital in Paris. There were also people mentally ill and some with chronic disease.

What affected me most was how these Jews were organized. After a week there was already a committee, helping the British in the distribution of food and medicine. After ten days, they started to organize cultural activities!

Then I met your father, **Rafael Olewski**. I also met **Yossele Rosensaft** because they were among the active leaders. They had a huge psychological effect, really huge! They were a small group. I don't know what your father's condition was on the day of liberation, but then he was fine. A small group of activists organizing child care,

organizing classes, organizing events, even organizing a theater! In organizing the theater, one woman took an important part [**Sonia Boczkowska-Feder-Lizaron**].

So I stayed 3-4 days. I interviewed Bimko and Rosensaft several times, and we spoke for a long time. I had long conversations with your father Rafael Olewski several times. He told me then, that he was going to publish some magazine and they were looking for options to print it but eventually put it out in handwriting. The later issues they already printed.

I came back again; it was September 1945. Some people had already left, returned to their countries or tried to return, some had emigrated, but the DP camp was already very well organized: health care, education, social services... Some survivors did not live inside

the camp because the British confiscated houses in Celle and Lineburg and housed the survivors inside the houses of the Germans. Dozens of homes, even villas, have been boycotted for the people to live in. There was a network that distributed food to them; they had no money to buy food, and in Germany there was a severe shortage and there were food notebooks and the net. Some women were given an apartment in Lineburg and received daily food from the camp.

The Belsen trial began on Yom Kippur, September 17. The trial lasted about three weeks. Then I met your father Rafael Olewski almost every day, and he gave me a copy of "Unzer Sztyme". He was in a good mood, told me how they issued "Unzer Sztyme". We talked about immigrating to Israel and all sorts of things. I have very strong and fond memories of talking to your father. He even asked me if I had any suggestions. I even thought of proposing to teach geography of Israel in the camp, but that didn't work out for me. But there were lessons about Israel. I am sorry I hadn't had the chance to meet

your father in Israel. There was a pleasant atmosphere between us. I really enjoyed hearing about the paper. We spoke Yiddish. It was always pleasant to hear what he was saying.

I had to be present at the trial so I missed "Kol Nidrei" but in the morning I went to prayer in the camp. On Yom Kippur there was a crowded prayer in the theater. There were several hundred places in the theater and it was completely full that day. The prayer was very

Interview with Prof. Moshe Brawer Who was a Military reporter in Bergen-Belsen

Exclusive

Arie Olewski

In November 2018, the famous Israeli geographer, Prof. Moshe Brawer, well known for his "Brawer Atlas", celebrated his 99th birthday. I met him at his home in Ramat-Gan, a sharp minded man of clear thinking and an amazing memory, active in his field to this day. I was surprised to find out that he was well acquainted with my father Rafael Olewski whom he met in Bergen-Belsen DP camp after the first week of liberation. His testimony, presented here for the first time, adds new light to the history of the camp after liberation, and it is published exclusively here.

"I was six months old when we arrived in Palestine. My father was from the second Aliya. Immediately after World War I, he was drafted into the Austrian army. He was then sent to Istanbul. In 1918 he returned to Vienna, lectured in the Department of Geography for about a year and a half, and immigrated to Palestine in the early 1920s. My grandfather was the chief rabbi in Vienna. I went to a religious school in Jerusalem and to a religious high school. One of my classroom colleagues was Chief of Staff [Mordechi Maklef] and another was a lieutenant colonel who fought in the most dangerous battles in the Independence War and in Yom Kippur [Meir Chechik]. I went to study at the University of Vienna. Then, a revolution started in Vienna which led to the annexation of Austria to Germany. I left Vienna and went to study at the University of London. I returned to Israel, studied at the Hebrew University and started working in the press. I was 18-19 years old at the time. Already in London I started working as a reporter for a Jewish newspaper there, "HaZofeh". In Israel, I joined "HaZofeh"'s editorial board, while teaching in a gymnasium in Tel Aviv. At the end of 1944, the British offered Jewish newspapers - "Haaretz" and "HaZofeh" - to send a military reporter to the front in Europe. I worked in two newspapers: "HaZofeh" and in the daily English paper "Palestine Post". Other reporters were not so enthusiastic about it, but I liked the idea and agreed to take the role. In early January 1945, I left for Europe. I was 24. I arrived in London and from time to time traveled to Germany in British army uniform but did not stay close to the British or American army and every time I returned to London.

In April 1945, news broke on radio and in newspapers about a horrible camp that was discovered, with atrocities that were never seen. The camp surrendered to the British on April 15. On April 18, I went out with a group of a dozen journalists to see the camp. We landed at an abandoned German airport near the city of Celle and from there drove in cars. We were told that the situation in the camp was terrible even though for 3 days they were intensively handling what was happening there, and that we would not be allowed to enter the camp because of an epidemic of typhus and other diseases. One could only peek from outside or enter a few tens of meters. A British General who was in charge described the situation

to us. On April 18 at noon, we arrived at the camp and then, in consultation with the British officers - a British medical delegation was already there - they sprayed us with DDT, we were given a mask on the face and entered the camp.

In the camp - even as I describe it to you now, I feel the creeps - it just can't be described. One can collapse only at the sight of what was there. Thousands upon thousands of corpses scattered, men, women, children ... We were not allowed to enter but about 100 meters. In the barracks, inside and outside, were dead people. It was unbearable. There were German teams who were forced by the British to bury the dead. Dozens of Germans aged 50 because the younger ones were in the army. There were 2 bulldozers digging huge trenches and with small trucks they collected the corpses and put them in the pits. We were told that by the time we arrived, more than 3000 dead had been buried, and they estimated that there are close to 20,000 dead. To this day I can't understand how I managed to stand there and watch.

We were there for about two hours and by then almost all the people who could walk had been transferred to a large military camp a few miles away. After they evacuated, quite aggressively, the SS soldiers who were there and their families, immediately they began to move those who were somehow able to take care of themselves. They confiscated a nearby hospital, evacuated the Germans and put the patients in. They kept boycotting houses and buildings in the towns nearby, in Lineburg, Celle. This British activity was something difficult to describe. They did a wonderful, really wonderful thing. Still, for the first two weeks, nearly ten thousand people died. When we arrived, there were thousands of sick people in terrible condition, suffering from typhoid, tuberculosis and malnutrition who have reached terrible exhaustion.

I was able to talk to some of the survivors. The first was a Jewish pediatrician, [Hadassah Bimko] later Rosensaft's wife. She was in good shape because she treated the children of the SS. We were not allowed to speak to the SS. Most of them fled, several dozen were arrested. We were shown Kramer but we were not allowed to talk to him. The camp was surrounded by Hungarian soldiers and one of the first things the British did was to take the weapons from the Hungarian soldiers, as they were still firing at those approaching the fence. Even after the camp was taken over by the British, they went on firing from their positions on those approaching the fence - according to the orders they had from the Germans. This happened on the first day, but on the second day their guns and ammunition were taken away and after three or four days about 200 Hungarians were removed [from the watchtowers].

We stayed there until evening. I talked to some of the Jewish survivors. There were some who spoke Hebrew; it was a big surprise for me. In the confiscated military camp, I was approached by one who was all skin and bones but in pretty good shape, and he asked me if I knew

“For the first time I realized Just how low mankind can sink”

“The horrors of the concentration camp were unimaginable”

Ian Forsyth was one of the first soldiers to arrive at the liberation of the Bergen-Belsen concentration camp in World War II and what he saw that day has haunted him for the past 75 years.

“For the first time I realized just how low mankind can sink,” says Mr. Forsyth, who is now 96 years old.

Although he was still a young man when he reached the Northern Germany concentration camp in April 1945, he had seen a lot of action.

The 21-year-old, from Hamilton in South Lanarkshire, had fought his way from Normandy in the days after D-day and through Germany as a tank operator with a reconnaissance force.

When he arrived at the gates of Belsen he says he did not know anything about what had been happening there.

“There was a strange smell about the place,” he says. “I asked a gunner what the smell was. We hadn’t a clue.”

Mr. Forsyth says the soldiers were told: “Don’t open the gates, don’t let anyone out and don’t feed them”.

“When we got to first part of the corrugated iron fence that was around the camp there were bodies everywhere,” he says. “Somebody who did not see this would not believe what it was like.”

“There were people looking out of the barbed wire fence wondering who we were.

We broke the rules and tossed over some food, which I now regret because what we gave them they could not eat and the folk at the back rushed forward to catch what they had thrown.

I did not know until quite a while afterwards that these people had died of starvation, of every disease you can imagine.

It’s really a horrible nightmare, which you can’t get rid of.”

More than 50,000 prisoners from all over Europe were killed there or died later as a result of their treatment in the camp.

British troops found 60,000 prisoners, suffering from

malnutrition, disease and the brutal treatment they had endured. Thousands of corpses lay unburied on the camp grounds.

There was no running water in the camp and there were epidemics of typhus, typhoid and tuberculosis.

Mr. Forsyth says that active soldiers, who had no medical experience, were not allowed inside the camp as those in charge feared an epidemic.

Within a couple of days, his regiment had moved on, but memories of the scene haunt him to this day.

When he returned from the war, his mother stopped him from talking about his experiences. He was not allowed to discuss it in the house.

“Many a night I walked the streets,” he says. “I could not stay in the house.”

“When it is bottled up inside of you it is worse than reality.”

“The one person who did understand was my wife and she suffered because of me,” Mr. Forsyth says.

But was he proud to be part of the liberating force?

“I’m not proud, I’m just glad that we got there when we did,” he says.

“We did save some people, there’s no question. But when you see the graves with about 1,500 folk in each one, it rankles.”

By Steven Brocklehurst, BBC Scotland News

15, about 140,000 people were imprisoned in Bergen-Belsen and over 50,000 of them, men, women and children died in the camp after prolonged suffering.

To those who deny the Holocaust and want to re-write history let me quote Brig. General H. L. Glyn-Hughes, the Chief Medical Officer of the Second British Division, who arrived on site with the advancing British forces: "the British soldiers did not believe their eyes. They were shocked and perplexed by what looked as the sight of hell. Piles of corpses were scattered everywhere. One such heap in the women's camp was very high and about 80 yards long. This sight with all its horror was mild compared with what we found inside the barracks. Living people were lying next to dead corpses, there was no hygiene, and there was no water. The walking skeletons could not get up to take the little food we provided for them..." end of quote.

On April 15, 1945 my world changed – from complete neglect and apathy to human compassion and a true effort to help the scarred, hungry and sick. Within days we were taken by the British military commanders from the squalor of the concentration camp to proper housing and a clean bed in a nearby Wehrmacht military facility.

The Bergen-Belsen camp was burned and on it are today mass graves and a memorial site, museum and seminar center managed by the Lower Saxony Memorials Foundation, keeping the memory of the atrocities alive and presenting to visitors a world of human understanding, tolerance, freedom and democracy based on equality of every human being.

I was reunited with my brother and left in June 1945 to Sweden for convalescence as guests of the Swedish Red Cross and the Swedish government. I am grateful to the British forces for freeing us in Bergen Belsen and to the Swedish government and Red Cross for bringing us back to life.

I reached Israel just weeks before its Declaration of Independence in 1948 and live there since. I Married, raised a family of 3 sons and 9 grandchildren all of whom are present with us today. As you recall I mentioned how I last saw my father so when my second son was born on Dec. 15, 1958 we named him Hillel. 7 years later my brother's daughter was born also on Dec. 15 and she was named Hillela. A few years ago I was invited to Buchenwald and learned from their archives that my father was shot on Dec. 15, 1944... Makes you think....

Let me conclude by saying that the Holocaust is not only a historical event without proportions but also a guide to personal choices in present day life. Those of us who survived this atrocity and people of good will across the world firmly believe that it is our duty to condemn and prevent any intolerance against people, based on ethnic origin or religion.

Thank you for allowing me to share my story with you today and may we never forget the lessons of the Holocaust.

Shraga Milstein

"בפעם הראשונה הבנתי עד כמה האנושות יכולה לשקוע לתחתית"

איאן פורסיית, כיום בן 96, אומר שאי אפשר לדמיין את זוועות מחנה הריכוז

איאן פורסיית היה אחד החיילים הראשונים שהגיעו לשחרור מחנה הריכוז ברגן-בלזן במלחמת העולם השנייה ומה שראה באותו יום רודף אותו ב-75 השנים האחרונות.

"בפעם הראשונה הבנתי עד כמה האנושות יכולה לשקוע לתחתית", אומר מר פורסיית, כיום בן 96.

למרות שהיה עדיין צעיר כשהגיע למחנה הריכוז בצפון גרמניה באפריל 1945, הוא היה עד לפעילות מבצעית רבה. בן 21, מהמילטון שבדרום לנארקשייר, נלחם בימים שלאחר יום ה-D בדרכו מנורמנדי ודרך גרמניה כמפעיל טנקים עם כוח סיור. כשהגיע לשערי בלזן, הוא אומר שהוא לא ידע דבר על מה שקרה שם.

"היה ריח מוזר במקום", הוא אומר. "שאלתי תותחן מה הריח. לא היה לנו מושג." פורסיית אומר כי נאמר לחיילים: "אל תפתחו את השערים, אל תניחו לאף אחד לצאת ואל תאכילו אותם".

"כשהגענו לחלק הראשון של גדר התיל שהייתה סביב המחנה, היו גופות בכל מקום", הוא אומר. "מי שלא ראה את זה לא יאמין איך זה נראה. היו אנשים שהביטו מחוץ לגדר התיל ותהו מי אנחנו.

הפרנו את הכללים והשלכנו קצת אוכל, שעכשיו אני מתחרט עליו כי אחרי מה שנתנו להם, הם לא יכלו עוד לאכול והאנשים מאחור מיהרו קדימה לתפוס את מה שזרקו. לא ידעתי במשך זמן רב אחר-כך, שהאנשים האלה מתו מרעב, ומכל מחלה שאתה יכול לדמיין.

זה באמת סיוט נוראי, שאי אפשר להיפטר ממנו."

למעלה מ-50,000 אסירים מכל רחבי אירופה נרצחו שם או מתו מאוחר יותר כתוצאה מהטיפול בהם במחנה. הכוחות הבריטים מצאו 60,000 אסירים, הסובלים מתת-תזונה, ממחלות ומהטיפול האכזרי שעברו. אלפי גופות שכבו ללא קבורה בשטח המחנה. במחנה לא היו מים זורמים והיו מגיפות של טיפוס, טיפוס הבטן ושחפת.

פורסיית אומר כי חיילים פעילים, שלא היו להם ניסיון רפואי, לא הורשו להיכנס למחנה מכיוון שהאחראים חששו ממגיפה.

בתוך כמה ימים הגדוד שלו עבר הלאה משם, אבל זיכרונות מהמראות רודפים אותו עד עצם היום הזה.

כשחזר מהמלחמה, אמו מנעה ממנו לדבר על חוויותיו. הוא לא הורשה לדון בזה בבית.

"לילות רבים הסתובבתי ברחובות", הוא אומר. "לא יכולתי להישאר בבית. כשזה פקוק בתוכך זה גרוע יותר מהמציאות." "האדם היחיד שהבין הייתה אשתי והיא סבלה בגלליי", אומר פורסיית.

אך האם הוא היה גאה להיות חלק מהכוח המשחרר?

"אני לא גאה, אני פשוט שמח שהגענו לשם בזמן שהגענו", הוא אומר. "הצלנו כמה אנשים, אין שום שאלה. אבל כשאתה רואה את הקברים עם כ-1,500 אנשים בכל אחד, זה מרסם בך."

מאת סטיבן ברוקהרסט, חדשות BBC סקוטלנד

Shraga Milstein, Chairman of Bergen-Belsen Organization Israel addressed the General Assembly of the United Nations on 27.1.2020, The Holocaust International Memorial Day:

Mr. Secretary General of the United Nations, The President of the General Assembly, Fellow Survivors, your Excellencies, Honorable Delegates and distinguished guests,

On Sept. 1, 1939 I was six years old, eager to begin school in the first grade. But on that very date – Sept. 1, 1939 – the German army crossed the Polish border and WW2 began. I never entered the first grade. I was never able to learn in any school until 6 years later when I was 12 years old.

I was born in 1933 in Piotrkow in central Poland into a Jewish middle class family. My father **Hillel**, a businessman; my mother **Rebeka**, a housewife and I still recall her playing the piano that stood in our living room; and my brother, **Mordechai**, 3 years younger than I.

The Nazis set up the first ghetto on Polish soil in my town on Oct. 8, 1939. An area of houses, including ours, was fenced off. The ghetto housed 22,000 people in an area that was home to about 6,000 before the war. I was confined to my room and strictly warned not to leave it without any adult. This is my earliest memory of the Holocaust: the switch from free and comfortable life to being closed in a room at the age of 6 with constant fear what the next hour will bring.

Life in the ghetto was bearable mainly because of the love and protection of our parents, who tried to prevent me from seeing blood or dead bodies, which were common sights in the streets. Then in four days beginning Oct. 14, 1942 we were assembled in a big open square and

had to walk, four in a row, past a ranking SS officer who stood on a lorry. As we neared him in fear, he was marking with his finger to turn right or left. At the end of the day there were two separate groups. One was told to walk under guard to the railway station and the second to return to our homes.

This is my memory of the infamous “selections” conducted by the Nazis.

I still don't understand why and how my mother, my father, my brother and me were not separated but ordered to return home. But other members of my family – aunts, uncles and cousins were not so lucky.

The population of the ghetto was reduced to 3,000 and I learned after the War that all the others were taken by cattle trains to Treblinka. From July 1942 through October 1943, 870,000 Jews were murdered there. The Nazis not only murdered Jews but also tried to destroy Jewish culture and rob our private and public property. The struggle to return this property continues to this day.

The people that remained in the ghetto were sent to two nearby labor camps and we found ourselves in the Bugaj Wood Factory. At the age of 11 I worked 8-10 hours a day as an apprentice to a wood cutter.

In Nov. 1944 we were shipped in a cattle wagon to Germany – my father, brother and I to Buchenwald, my mother to Ravensbrück. When we parted at the train station it was the last time I saw her.

A few days after our arrival in Buchenwald my father came back to our barrack in the evening with a stern look in his eyes. He took my brother and me aside and said: “we have to part and we will not see each other anymore. Take care of your younger brother, remember your names and the fact that you have family in Palestine.” He gave us a hug and we went to sleep. I later learned that the next day he was killed at the age of 43. All my efforts,

during the years, to find out what happened and how he knew his fate, were in vain.

A few weeks later I was transferred with a group of friends my age, to Bergen- Belsen Concentration Camp. In Bergen-Belsen there were no executions but people died there from severe hunger, cold and ailments. From 1943 until liberation April

at the memorial site during Covid-19

testimonies of survivors of Bergen-Belsen concentration camp were published in German at the end of 2019 and the beginning of 2020, respectively. The diary of **Jenö Kolb** ("Glaube an den Menschen." Bergen-Belsen Tagebuch, Göttingen: Wallstein Verlag, 2019) describes the living conditions for the members of the so-called Kasztner train in Bergen-Belsen between July and December 1944.

In her impressive book, "Ein aufgeschobenes Leben. Kindheit im Konzentrationslager – Neuanfang in Israel" (Göttingen: Wallstein Verlag, 2020), **Dita Kraus** gives an account of her childhood in Prague, the Theresienstadt ghetto and the concentration camps Neuengamme and Bergen-Belsen, as well as building a new life in Israel after 1949.

And just in time for the 75th anniversary of the liberation in Bergen-Belsen, we recently published a companion volume for our exhibition "Armament, War and Crimes. The Wehrmacht and the Bergen-Hohne Barracks," which opened last year together with a media installation on the history of the Bergen-Belsen DP camp in our new learning site M.B. 89 (Armament, War and Crimes. The Wehrmacht and the Bergen-Hohne Barracks, Göttingen: Wallstein Verlag, 2020).

Site of learning M.B. 89

The M.B. 89 building officially opened in April 2019 as a new place of learning in the Bergen-Hohne barracks. From 1940 to 1945, the M.B. 89 building housed guard soldiers working at the Bergen-Belsen POW camp. In April 1945, prisoners evacuated from Mittelbau-Dora concentration camp were given shelter here as well as in the neighbouring buildings. After liberation, the building was part of the Bergen-Belsen DP camp housing first Polish and then, until 1950, Jewish DPs. Since the Lower Saxony barracks are in active use by the German Bundeswehr, visitors had no access to the M.B. 89 building. This has now changed. The area used by the memorial is separated from the military security area by a new fence, and starting August 1, the new learning site M.B. 89 will be open to visitors and the above-mentioned exhibition "Armament, War and Crimes. The Wehrmacht and the Bergen-Hohne Barracks" will be freely accessible to visitors. In addition, seminar rooms are available for groups. This new site of learning is now fully operational and the opening of the building marks a milestone in the development of the memorial site. The building's history is inseparable from the history of the Bergen-Belsen POW and concentration camps and can now be integrated into the memorial's educational work.

My farewell

This current contribution to the ongoing work at the Bergen-Belsen Memorial will be my last. I will leave the

Lower Saxony Memorials Foundation effective October 1, 2020 to assume a professorship at the University of Jena in conjunction with the management of the Buchenwald and Mittelbau-Dora Memorials Foundation, where I previously worked before moving to Lower Saxony in the summer of 2014.

The decision to leave was anything but easy for me, especially since I have enjoyed my work with my colleagues and committees at the Foundation immensely. But the hardest thing for me is to say goodbye to the survivors, their families and associations, in particular, the close and constructive cooperation with Irgun Sh'erit Hapleta. To all the readers of "Our Voice," who have supported the Foundation's work over the years, I would like to extend my deepest thanks!

Ultimately, there are two main reasons why I accepted the new position in Jena and Weimar: Firstly, the Historical Institute in Jena is an excellent place to work for historians, not least due to the Jena Center 20th Century History and the Kértesz-Kolleg Institute of Advanced Studies as well as the new professorship for Museum Studies, which will be filled in parallel to my future position as chair. This combination provides excellent opportunities for teaching and research and their integration into memorial site work. Secondly, there is a certain sense of responsibility vis-à-vis the foundation's work in Thuringia,

a state that currently finds itself in a difficult historical political situation. In Thuringia, right wing extremism is not only visible, but has strong political representation in the state parliament around the AfD (Alternative for Germany) regional chairman Björn Höcke. It is our job at memorial sites to strengthen democratic thinking and counter historical revisionism, antisemitism and racism with substantiated, progressive historical-political education. I welcomed the responsibility I had in this realm of work with the Foundation in Lower Saxony, but against the current political backdrop in Thuringia I believe my work there could be even more effective, most notably in the political arena.

I would like to express my heartfelt thanks to all our friends around the world for their steadfast support and trust in the past and for their continued support in the future under the new management! The decision for my replacement has already been made: The new managing director is **Dr. Elke Gryglewski**, a historian from Berlin and the deputy head of the House of the Wannsee Conference Memorial. I have the utmost respect for Elke Gryglewski and we have worked closely together in the past to develop a concept for a future memorial to Colonia Dignidad in Chile. She is a distinguished and pioneering colleague in the field of memorial education, both domestically and internationally, and I am confident that the Lower Saxony Memorials Foundation will continue to flourish under her tutelage.

Jens-Christian Wagner Director, Niedersachsen Memorials Foundation

The global corona pandemic has resulted in far-reaching changes for the Bergen-Belsen Memorial and the work of the Lower Saxony Memorials

Foundation. In order to minimize the risk of infection for visitors and staff, guided group visits at the Bergen-Belsen Memorial have not been offered since March 10, 2020. Moreover, we closed all exhibitions between March 16 and May 6, 2020. They were eventually reopened to individual visitors, albeit under the proper hygiene and distance restrictions. The outdoor area, on the other hand, has been open to the public throughout the pandemic; however, there were few visitors until the beginning of May. Since the exhibitions have reopened, the number of visitors to the memorial has steadily increased, but the numbers are still significantly below the level of the previous year (mainly due to the cancellation of guided group visits).

Several exhibition openings had to be cancelled due to Corona – such as, the opening of our exhibition “Children in Bergen-Belsen Concentration Camp” at Museum Lüneburg scheduled for March 2020, as well as the exhibition “Liberated! And then? Paths taken by survivors after liberation in 1945,” which I curated together with students from the University of Hanover and was set to open in April 2020 in the Lower Saxony state parliament. In addition, our exhibition “Life lines. Persecution and survival as reflected in the Shaul Ladany collection” could not open at the Lower Saxony State Sports Association in Hanover as originally planned. Nevertheless, we were able to show it shortly before the outbreak of the Corona pandemic in January/February 2020 to mark the Day of Remembrance for the Victims of National Socialism in the Lower Saxony state parliament.

Since many events at the Bergen-Belsen Memorial are no longer possible, some of our services have been made available online: for example, live virtual tours of the former camp grounds via Instagram where users can ask questions. Our transition to online tours was quite improvised, thus we are now working diligently on professionalizing them technically and further developing the content. Tours are offered in German and English. (<https://www.instagram.com/belsenmemorial>).

75th anniversary of the liberation of Bergen-Belsen

After months of intense preparation, we regrettably had to cancel the visitor program for the 75th anniversary of the liberation of Bergen-Belsen concentration camp scheduled for mid-March 2020 due to the Corona pandemic. At least 120 concentration camp survivors and 50 people born in the Bergen-Belsen DP camp were invited; in addition, we were expecting around 300 of their relatives from all over the world to attend. The planned commemoration ceremonies were also cancelled

and transferred to a digital format or celebrated on a very small scale. The central commemoration event on April 19, for which we had originally expected more than 2,000 guests, was attended only by Minister President **Stephan Weil**, President of the State Parliament **Dr. Gabriele Andretta**, chair of the State Association of Jewish Communities **Michael Fürst** and the leaders of the state parliamentary factions of the SPD, CDU, Greens and FDP. Despite the extraordinary circumstances, it was a dignified event befitting the occasion, and its broadcast on NDR television was widely received, especially by survivors and their relatives, for whom, in cooperation with the State Chancellery, we had the film translated into six languages and placed online. This broadcast, as well as many other contributions (video messages, welcome greetings, and three recent films produced by us on the POW cemetery, the memorial site, and the Tent Theater cemetery, including building M.B. 89) can be found here: <https://www.befreiung1945.de/de/75-jahre-befreiung/gedenken-2020/>

If possible due to Covid, the cancelled main event for the 75th anniversary in Bergen-Belsen is rescheduled for

PM Stephan Weil and Landtag President Gabriele Andretta at the Jewish monument.

רוה"מ סטפן וייל ונשיאת הלאנדטג גבריאלה אנדרטה ליד המצבה היהודית

Sunday, April 18, 2021.

New project: Preventing antisemitism in football

Our new project “Who is against whom? Violence, exclusion and the stereotype of the Jew’ in football – development of best practice recommendations for fan projects” started on June 15, 2020 (initially to run until 31.12.2020). The aim of the project is to develop recommendations for historical-political education with football fans as a way to combat and prevent antisemitism and to implement these recommendations in a follow-up project starting in 2021. The project is funded by the Lower Saxony Ministry of Justice and carried out in cooperation with the World Jewish Congress.

New publications on Bergen-Belsen

Following an intense phase of work, two important

75th anniversary of liberation of Bergen-Belsen

Without survivors and hundreds of visitors from around the world, including Israel, the central ceremony was held in Bergen-Belsen on April 19, 2020 on a very small scale. The event was attended only by Lower Saxony Prime Minister Stephan Weil, President of the State Parliament Dr. Gabriele Andretta, Chairman of the Jewish Communities Michael Fürst, Director of Lower Saxony Memorials Foundation Dr. Jens-Christian Wagner, and several other senior officials. Flower bouquets were placed at the general monument, including one of the Organization of Bergen-Belsen Survivors in Israel. A Jewish memorial service was held near the Jewish monument. The NDR television network covered the event, during which an Israeli stamp was presented to Prime Minister Weil to mark the 75th anniversary of liberation.

75 שנה לשחרור ברגן-בלזן - הטקס בגרמניה

ללא קהל של ניצולים ומאות משתתפים מרחבי העולם ובהם חברינו מישראל, התקיים בברגן-בלזן ב-19 באפריל 2020 טקס מצומצם בהשתתפות ראש ממשלת נידרזקסן סטפן וייל, נשיאת הלאנדטאג גבריאלה אנדרטה, נשיא הקהילות היהודיות מיכאל פירסט, מנכ"ל קרן אתרי ההנצחה בנידרזקסן ד"ר ינס-כריסטיאן וגנר, ועוד מספר פקידים בכירים. זרים הונחו ליד האנדרטה הכללית, ובהם זר ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל. טקס אזכרה יהודי התקיים ליד המצבה היהודית. רשת הטלוויזיה NDR כיסתה את האירוע, שבמהלכו הוגש לראש הממשלה וייל כול ישראלי לציון 75 שנה לשחרור.

